

10/30/0

F. xvii. e

18

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30524635>

D E

MILIARIUM

ORIGINE, PROGRESSU,
NATURA, ET CURATIONE.

THE

MUSICAL

ARTIST, 1870

ALFRED E. C. BROWN

TRACTATIO

D E

MILIARIUM

ORIGINE, PROGRESSU,
NATURA, ET CURATIONE.

AUCTORE CAROLO ALLONIO

*Phil. & Med. Doct. Taurinensi Societ. Reg. Londin.
Instit. Scienti. Bonon. Acad. Reg. Matrit., &
Societ. Physico-Botan. Florent. Socio, nec non
Societ. Reg. Monspel., & Gotting. Correspondenti.*

AUGUSTÆ TAURINORUM

MDCCLVIII.

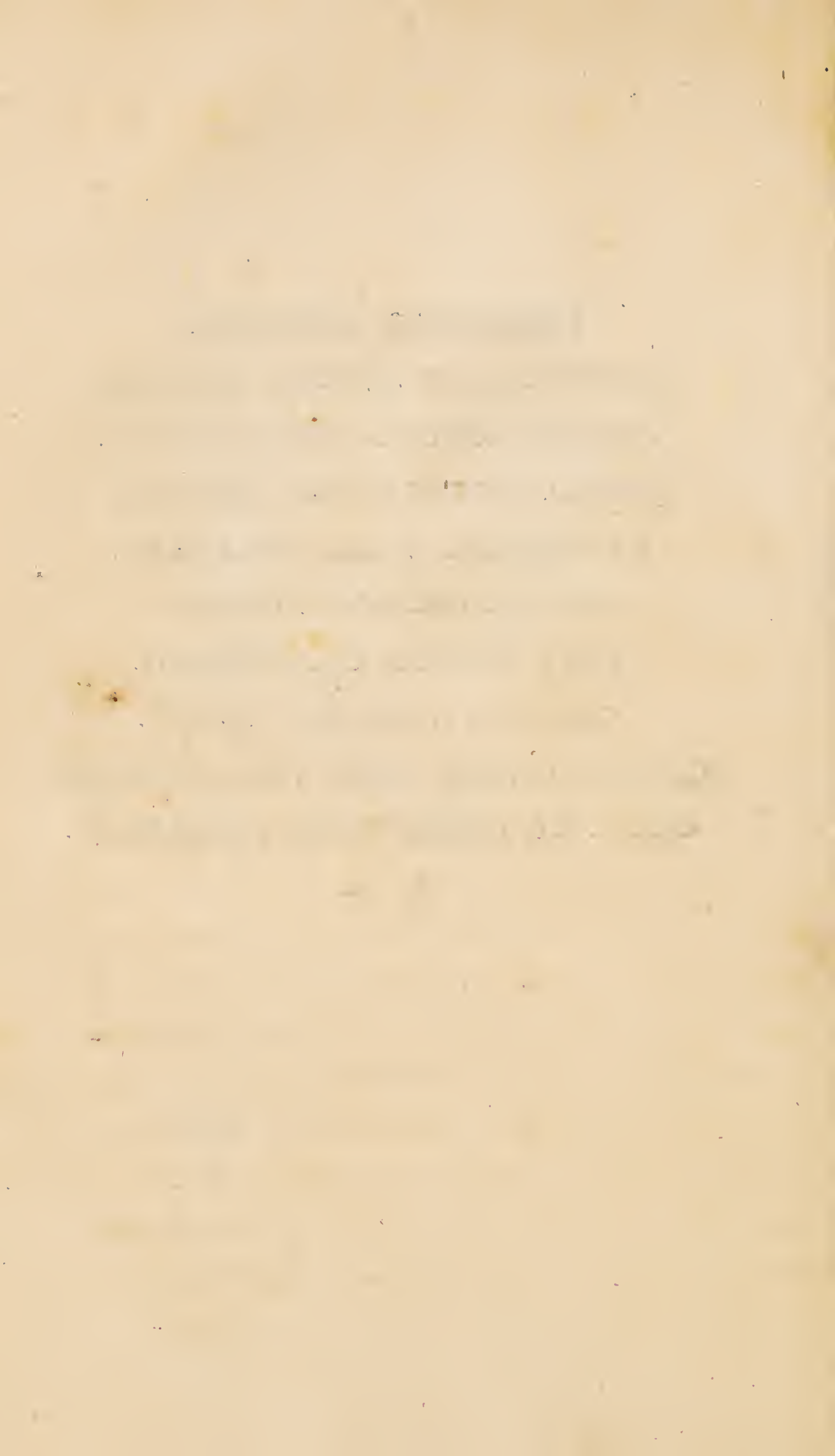
EXCUDEBAT JACOBUS JOSEPH AVONDUS IMPRESSOR
ARCHIEPISCOPALIS, AC ILLUSTRISSIMÆ CIVITATIS.

Oportet itaque , ubi aliquid non re-
spondet , non tanti putare autho-
rem quanti agrum , Et experiri
aliud atque aliud . Celsus de me-
dic. l. 3. cap. I.

and the first of the year, the first of the year,
the first of the year, the first of the year,
the first of the year, the first of the year,
the first of the year, the first of the year,
the first of the year, the first of the year.

AMPLISSIMÆ. ACADEMIÆ.
INSTITUTI. SCIENTIARUM. BONONIÆ.
PRÆSIDI. OPTUMO. SPECTATISSIMO.
JACOBO. BARTHOLOMÆO. BECCARIO.
CÆTERISQUE. SOCIIS. MULTIPLICI.
ERUDITIONE. DOCTRINAQUE.
TOTA. EUROPA. CELEBERRIMIS.
CAROLUS. ALLIONIUS. SOCIUS.
QUALEMCUNQUE. HANC. TRACTATIONEM.
GRATI. ET. OBSEQUENTIS. ANIMI. ERGO.
D. D.

BENEVOLO LECTORI

CAROLUS ALLIONIUS.

PUSCULUM hic habes , B. L. ,
quo *Traëtatio* continetur *ægritu-*
dinis , quæ crebro his tempori-
bus incidit , & nobis maxime
infensa est . *Traëtationis* initium

duco ab *historia* *progressus* , quem a prima
sua origine ad hæc usque tempora morbus ha-
buit , *varias* ejusdem *vicissitudines* , & *pro-*
grediendi *rationem* *enarrans* . Ea licet pluri-
mum *negotii* mihi *facefferit* , valde manca ta-
men fortasse tibi videbitur . At veniam te
mihi facile daturum fore confido propter ma-
gnam *historiæ* *conficiendæ* *difficultatem* , quæ
non modo *Auctorum* *commentarios* *innumeros* ,
sed & *vetustas* *notitias* ex multis , & *dissitis*
regionibus *expostulabat* . Mihi præterea per-
suadeo nullum exinde *vitium* *cessurum* huic
operi ,

operi, cum instituti mei ratio plenior, & magis perquisitam chronologicam morbi narrationem requirere non videatur. Morbi progressus historia confecta ordinatim, & quantum licuit accurate, ac præcise ex propria observatione ea trado, quibus apud nos morbi cognitio, natura, & curandi ratio constituitur. Universum autem opus geometrico, simplicique stylo conscripsi non sine labore, & molestia, inutiles verborum repetitiones perosus, tuique commodo studens. Quantam itaque potui, operam omnem contuli, ut hoc opusculum in Patriæ utilitatem conscriptum absolutionem aliquam obtineret: id unum a te, B. L., nunc peto in laborum præmium, ut velis meos conatus probare, & hanc lucubrationem æqui bonique facere.

CONSPECTUS

TOTIUS OPERIS.

CAPUT PRIMUM.

MILIARIUM ORIGO, ET PROGRESSUS §. 1.

CAPUT SECUNDUM.

MORBI NOMENCLATURA §. 65.

CAPUT TERTIUM.

MORBI DISTINCTIONES §. 70.

CAPUT QUARTUM.

DIAGNOSIS MORBI SIMPLICISSIMI

I. Ante expulsiōnem §. 72.

II. Post expulsiōnem

Si optime vertat §. 75.

Cum æger valde periclitatur §. 76.

*Si malum exitum prompte mor-
bus habeat* §. 80.

Si morbus diutius trahatur §. 82.

Et tamen æger convalescat §. 83.

Si æger intereat §. 84.

III.

III. Miasmatis miliarium proprie-	
tates generatim	§. 85.
IV. Morbi succedentes	§. 86.

CAPUT QUINTUM.

DIAGNOSIS MORBI SIMPLICIS	§. 95.
---------------------------	--------

CAPUT SEXTUM.

DIAGNOSIS MORBI COMPLICATI	
<i>Generatim</i>	§. 97.
<i>Cum arthritide, & podagra</i>	§. 98.
<i>Cum peripneumonia</i>	§. 99.
<i>Cum aliis miasmatis</i>	
<i>Generatim</i>	§. 104.
<i>Cum febre putrida</i>	§. 105.
<i>Cum febris intermittentibus</i>	§. 106.
<i>Cum peticulis</i>	§. 108.
<i>Cum Variolis</i>	§. 110.
<i>Cum morbillis</i>	§. 112.
<i>Cum puerperio</i>	§. 113.

CAPUT SEPTIMUM.

PROGNOSIS	§. 115.
-----------	---------

CAPUT OCTAVUM.

EXTISPICIA

§. 137.

CAPUT NONUM.

MILIARIUM A NONNULLIS ALIIS EXAN-
THEMATIS DISCRIMEN

§. 139.

CAPUT DECIMUM.

REMEDIORUM EVENTUS IN MORBO NON
COMPLICATO

§. 141.

CAPUT UNDECIMUM.

NUM ANTE LIPSIAE EPOCHAM VISA SIT
MILIARIS FEBRIS

§. 153.

CAPUT DUODECIMUM.

MIASMATIS MILIARIUM PROPRIETATES--

§. 164.

CAPUT DECIMUMTERTIUM.

MIASMATIS NATURA

§. 174.

CAPUT DECIMUMQUARTUM.

IN MORBI NATURAM, ET PRÆCIPUA PHOE-
NOMENA INQUIRITUR

§. 175.

CAPUT DECIMUMQUINTUM.

CURATIO MORBI SIMPLICISSIMI

Ante expulsiōnem

§. 186.

Post expulsiōnem

§. 192.

CAPUT DECIMUMSEXTUM.

CURATIO MORBI SIMPLICIS

§. 201.

CAPUT DECIMUMSEPTIMUM.

CURATIO MORBI COMPLICATI

Generatim

§. 204.

Cum arthritide, & podagra

§. 205.

Cum peripneumonia

§. 206.

Cum febre putrida

§. 209.

Cum febribus intermittētibz

§. 210.

Cum peticulis

§. 213.

Cum variolis

§. 217.

Cum morbillis

§. 219.

Cum puerperio

§. 220.

CAPUT DECIMUMOCTAVUM.

ANIMADVERSIONES, ET CAUTELÆ CLINICÆ

De præsidiis chirurgicis §. 221.

De medicamentis nonnullis §. 228.

De regimine ægrorum §. 232.

CAPUT DECIMUMNONUM.

CURATIO MORBORUM SUCCEDENTIUM §. 237.

CAPUT VIGESIMUM.

PROPHYLAXIS §. 244.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PHYSICS

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

MILIARIUM

ORIGO, ET PROGRESSUS.

CAPUT PRIMUM.

I.

^aISERTUS est jamdudum Cajus Plinius Secundus lugendam hominum conditionem, quibus non modo certa, sed & nova incumbunt mala, seu in ipsa regione ex peculiaribus caussis producta, sive ab exteris gentibus communicata, cum doleret elephantiasis, & carbunculi novissime Romanam gentem afficientis calamitatem. *Parum enim erant, inquit, homini (a) certa morborum genera, cum supra CCC. essent, nisi etiam nova timerentur?* Elephantiasis quidem nostris exolevit temporibus; verum nihilo melior nostra conditio est, quoniam plures aliæ deinceps advenierunt ægritudines, quas veteres aut minime, aut perraro persenserunt.

A

2.

(a) *Lib. XXVI. cap. I.*

2. Variolarum seminium dederunt olim Saraceni. Luem veneream novus orbis communicavit. Anno 1475. in Anglia visa est (b) nova pestis species, sudoris Anglici nomine notissima. Italiam vero tanquam novus (c) morbus ex Cypro delatus ingressæ peticulæ sunt anno 1505. (d). Scorbuti veteribus fere ignoti fama, & frequentia percrebuit ab anno 1534. (e). Medio fere labente sæculo decimo sexto (f) in Britannia novus (g) apparuit morbus, cui rachitidis nomen datum est. Angina gangrænosa (h) rara olim anno 1610. (i) in Hispania magnam puerorum stragem edere cœpit, unde in Melitam, Siciliam, Neapolitanum regnum, aliasque regiones migravit (k). Denique circa annum quinquagesimum

(b) *Cajus de ephemera Britannica.*

(c) A veteribus jam observatum, & a Jacobo a partibus in Gallia jam adnotatum hunc morbum antea fuisse ostendit eruditus *Tilingius in tractatu curioso de febribus potechialibus. V. proæmium.*

(d) *Hyeron. Fracast. de morb. contag. lib. II. cap. VI.*

(e) *Lind. Traité du scorbut. a Paris 1756. tom. 2. pag. 244.*

(f) *Boerh. aph. 1480.*

(g) *Petrus Buchner in disput. de Arthritide Argentorati 1754. impressa §. XXI. ostendit rachitidis morbum Hippocrati innotuisse, quod jam notavit Marcus Aurelius Severinus in libro de Pædarthrocace.*

(h) *Aretæus (lib. 1. cap. 9.) accurate hunc morbum describit.*

(i) *Fothergill. description d'un mal de gorge. Paris 1749. v. pag. 2. & 9.*

(k) Hic morbus proxime superioribus annis Parisiis, & Londini vehementer in pueros potissimum sæviit. *V. memoires de l'Academie des sciences pour l'année 1743. p. 156. & Fotherg.*

mum proxime elapsi sæculi (1) Lipsiæ prodiit in maximam hominum perniciem plane insolita febris species ab erumpentibus pustulis Miliaris dicta, in qua, si hæ subsideant, præter omnem expectationem prompte convulsiones, & mors ipsa sequuntur.

3. Puerperis Lipsiensibus primum infensus hic morbus (m) temporis successu nemini pepercit ita, ut pueros cum juvenibus, adultos cum senibus, viros cum foeminis indiscriminatim aggrederetur (n), aliis etiam se se jungens morbis (o). Aliquandiu constitit in agro Lipsiensi, quasi illarum gentium proprius, & peculiaris morbus; postea demum ad alias regiones se se extendit, universa non solum Germania, sed & aliis etiam quam diffitis nationibus pedetentim simili labe infectis.

A 2

4.

(1) Junckerus Vvelschium secutus (conspect. med. Theor. pract. p. 601.) morbi hujus originem ponit ad annum 1652. Christianus autem Langius (prax. Med. cap. XIII. de febribus §. 9. de purpura) paullo ante annum sæculi elapsi quinquagesimum.

(m) Godofredi Vvelschii historia Medica novum puerperarum morbum continens disputatio die 20. Aprilis 1655. V. cap. III. §. XXIII.

(n) Christ. Langius l. c.

(o) Christ. Langius (tom. III. p. 351.) febrem epidemicam petechialem narrans sæpe, funesto exitu, purpuræ albæ exanthemata petechiis supervenisse memorat.

4. Augustæ Vindellicorum anno 1660. conjugem primiparam hæc febris corripuit (p), quæ sequentibus annis, & alias puerperas invasit (q). Anno interim 1696., postquam minime lethales (r) purpuræ vagatæ essent Augustæ Vindellicorum (s), proxime sequenti anno (t) in viro quadragenario febre petechiali, quæ pleuritidem primo mentita fuit, detento, & in virgine simplici petechiali febre afflicta, præter peticulas, aqueas pustulas animadvertit Lucas Schroekius. Diligenti huic observatori hujuscemodi aqueæ pustulæ non occurrere anno 1698. (u). Verum insequentibus annis 1699. 1701. &c. sæpius peticulis eo tempore grassantibus aquosæ miliares pustulæ supervenerunt (x).

- (p) *Georgii Hieronymi Velschii curationum propriarum, & consiliorum medicorum Decades X. opus posthumum Aug. Vindelic. 1680. p. 14. ibi Auctor febris coccineæ nomine Lipsiensem febrem describit.*
- (q) *V. in app. ad miscellanea curiosa Dec. 1. ann. 4. & 5. Georgii Hieronymi Velschii miscellanemata, seu miscellaneorum medicinalium, centuriæ tres cent. III. n. 75. Febres puerperarum curari monet Bezoarticis, & Diaphoreticis. Georgius vero Hieronymus Velschius mortuus est anno 1677., uti apparet ex mortuorum indice Aët. cur. vol. 1. inserto.*
- (r) *Purpuræ illæ minime referendæ videntur ad miliarem morbum.*
- (s) *Append. ad decad. III. an. 3. & 4. Lucæ Schroekii Constitutio epidemica Augustana anni 1696.*
- (t) *Append. ad dec. III. an. 5. & 6. Constitutio epidemica Augustana anni 1697.*
- (u) *Constitutio epidemica Augustana anni 1698.*
- (x) *Append. ad dec. III. an. 9. & 10. Constitutio epidemica Augustana anni 1699. & 1701. 1702. &c.*

5. Bavariae Medicis anno 1666., cum vagarentur eo tempore mali moris febres, hujusmodi miliares pustulae primum occurrerunt (y). Hamburgi etiam jam ante annum 1675. luem hanc passus est Johannes Daniel major (z). Post annum vero 1680. potissimum morbus se se diffudit, & brevi annorum circulo pleraeque Germaniae regiones de trucidata, & saeva hac aegritudine conquestae sunt.

6. Vvemmingenses anno 1689. mense Novembris malignae peticulares febres afficiebant, iisque malo omnino exitu albæ miliares pustulae aliquando adjungebantur (a). Eadem vero epidemia cum Donawerdam etiam similiter vexaret, hujusmodi miliarum efflorescentiam petechiis junctam adnotavit idem Lentilius (b) cujus observationi (c) innixus

A 3

eruo

(y) *Aët. curios. app. ad vol. 6. p. 43. Grunwald Josephi historia febris miliaris ann. 1733. 1734. in celsissimo alpium apenninarum jugo epidemice grassantis.*

(z) *V. Fabii Columnæ opusculum de purpura cum adnotationibus Johannis Danielis majoris Kilie anno 1675. impressum p. 10.*

(a) *Rosini Lentilii Miscellanea medico-practica tripartita. Ulmæ 1698. 4. refert (pag. 115.) exemplum mulieris cujusdam hoc morbo ereptæ, cui magna copia miliarum pustularum in thorace post peticulas effloruit.*

(b) *Miscellan. nat. cur. Dec. III. an. 5. & 6. app. p. 132. Rosini Lentilii parallelismus ad observationes in ann. 111. Dec. 1. Eph. cur. contentas.*

(c) *L. c. quod nuper, inquit ibi, in duobus juvenibus notavi.*

eruo Stuttgardiaë (d) anno 1696. (e) circiter etiam hunc morbum apparuisse.

7. Peripneumonia Philippoburgi epide-
mice grassante anno 1689. (f) *Conradus Brun-*
nerus nunquam antea visa hujusmodi milia-
ria exanthemata primum animadvertit (g),
eademque postmodum in duabus nobilibus
fœminis, exeunte sæculo, Dusseldorpii obser-
vavit (h). Norimbergenses referente Lochne-
ro (i) etiam ante exitum proximi sæculi luem
hanc receperunt; puerperæ primum nobiles
correptæ fuerunt, dein & aliæ, ac etiam vi-
ri. Jenam anno 1690. (k), & Erfurtum (l)
ineunte præsentis sæculo morbum jam habuif-
se colligo ex Vvedelio, & Eyselio.

8.

- (d) *Rosinus Lentilius* Archiater Ducis Vvrttembergensis, & Pro-
tomedicus Stuttgardiensis Stuttgardiaë vixit.
- (e) Conjicio anno circiter 1696. habitam fuisse observationem,
cum memoratus *Tomus Acad. nat. cur.* referat observatio-
nes anni 1697. 1715. communicatas, & *Lentilius* re-
center habitam fuisse illam moneat observationem.
- (f) *V. memoriam Brunnerianam p.8. app. vol. 4. Aët. nat. curios.*
- (g) *Scholion ad observ. CCVI. ann. vii. & viii. Dec. III. Eph. nat.*
cur.
- (h) *Observ. CCVI. de febris maligna miliari ann. vii. & viii. Dec. III.*
Eph. nat. cur.
- (i) *Mungos animalculum, & radix descripta. Norimbergæ 1705.*
& iterum 1715. in app. ad cent. III. & 4. Eph. nat. cur.
- (k) *Georgii Vvolfangi Vvedelii Dissertatio inauguralis medica de*
purpura puerperarum 1690.
- (l) *Joh. Philippi Eyselii Dissertatio inauguralis medica de febre pur-*
purata. Erfurti anno 1702.

8. Saxonibus proximos Berolinenses primum adortus est miliaris morbus anno 1694. Januario, Februario, & Martio vagabantur (m) malæ indolis febres cum varii generis exanthematis, quæ Junio mense pleuritides, & peripneumonias referebant, miliarium exanthematum quodam genere, & peticulis insequentibus. Anni etiam 1701. tertium trimestre (n) tulit malignas febres cum exanthematis miliaribus. Post annum vero 1706. cum Saxonicæ terræ Brandenburgicis additæ fuissent, & Saxones foeminæ Berolinensibus nuptæ, maximeque post Suecorum in Saxoniam irruptionem, (anno nempe 1706.) quæ plures familias Saxones se se Berolinum recipere coegit, Berolini frequens hic morbus factus est (o) ita, ut proxime sequentibus annis extra Civitatem etiam vagaretur (p).

9. Goslaricæ cives ab anno decimo hujus sæculi morbum hunc recepisse Conradus Trumphius (q) testatur. Vittembergensi in Ducatu

A 4

multo

(m) *Gustavi Casimiri Gahrlied Constitutio epidemica Berolinensis anni 1694. (p. 94.) in app. ad Dec. III. ann. 7. Eph. nat. cur.*

(n) *Gustavi Casimiri Gahrlied Constitutio epidemica Berolinensis anni 1701. append. ad Cent. I. & II.*

(o) *Acta Medicorum Berolinensium Dec. I. vol. 2. p. 1.*

(p) *Acta Medicorum Berolinensium.*

(q) *Observationes pathologico-practicæ de purpura per annos 1737. 1738. In confiniis Goslaricæ epidemice grassante V. app. ad vol. 6. Act. nat. curios.*

multo ante annum 1728. (r) miliarem febrem jam familiarem extitisse ex *Vatero* eruitur. In *Vvurtenburgia* autem, & in primis *Tubingæ* anno circiter hujus sæculi decimo octavo morbum hunc in nobili *Saxone* primum (s) fuisse observatum refert *Gmelinus* (t).

10. *Frankofurtenfes* ad mœnum *Medici* diræ hujusce febris primam tyrannidem anno 1723. persenserunt (u). *Uratislaviæ* anno 1700. (x) epidemice regnavit purpura alba minime maligna, sed anno 1715., cum febres ex genere peticularium frequentes essent, peticulas consequebantur cum sævis omnino symptomatis miliaria exanthemata (y). Quæ postea
febris

(r) *Abrahami Vateri Dissertatio inauguralis medica, qua casus singularis Asthmatis ex febre purpurata reportati &c. Vitembergæ 1730.*

(s) Sed jam ab anno 1700. in muliere quadam febre mali moris correpta, decima morbi die apparentes miliares vesiculas observavit *Rudolphus Jacobus Camerarius*. V. ejusdem *Schediasma ad historiam anni 1699. & 1700. in app. ad Dec. III. ann. 7. Eph. nat. cur.*

(t) *Johannis Georgii Gmelini disputatio de febre miliari. Tubingæ 1752.*

(u) *V. Hoffmannum Med. sistem. p. 1. p. (mihi) 222. ubi invenies consilium, quod Medici Frankofurtenfes ad Hoffmannum miserunt, & ejus responsum.*

(x) *Constitutio epidemica Uratislaviensis anni 1700. p. 334.*

(y) *Godofredi Klaunig Uratislaviensis observata circa febres malignas petechiales Uratislaviæ anno 1715. epidemice grassantes Eph. nat. cur. cent. v. obs. LXIII.*

febris catarrhalis anno 1737. Uratislaviam (z) non modo, sed plura Silesiæ loca vexavit, in aliquibus peticularum, in aliis purpuræ albæ, aut rubræ eruptionem sæpe comitem habuit. Pragæ, & in multis Bohemiæ locis ab anno præter propter hujus sæculi trigesimo quinto (a) funestam miliarem febrem esse prodidit *Jacobus Smith*.

11. Vindobonæ anno 1729. (b) purpura alba in puerperis primum (c) apparuit, quæ sequenti anno, & masculos (d) corripuit. Labaci in Carniola anno 1714. *Marcus Gerbezus* (e) mercatori vehementi febre detento minutas, & funestas vesiculas aqua refertas in universo corpore effloruisse scribit, & mala hæc exanthemata sequenti anno 1715. frequentiora extitisse (f).

12.

(z) *Tobiæ Ferdinandi Pauli historia febris catarrhalis malignæ anno 1737. Uratislaviæ, & in compluribus Silesiæ locis epidemice grassantis Act. nat. cur. vol. 6. obs. LXVI.*

(a) *Jacobi Smith dissertatio inauguralis de febre miliari. Vetero-pragæ 1740.*

(b) *Caroli Frider. Loeuv. febris catarrhalis, quæ anno 1729. per Europam epidemice grassata est. Act. nat. cur. vol. 3. app.*

(c) Anno 1684. post obsidionem Viennensem a Turcis illatam febres malignæ exortæ sunt cum peticulis, & pustulis, de quibus num de genere miliarium essent, decernere non licet. *V. Andreæ Fackii de febribus malignis Eph. nat. cur. cent. v. obs. LXXVIII.*

(d) *V. Loeuv. l. c.*

(e) *Constitutio anni 1714. 1715. in Eph. nat. cur. cent. v. & vi. app.*

(f) *V. l. c.*

12. Mariæburgi, & Gedani febris pestilens magnam hominum stragem fecerat anno 1709. quæ post anni 1710. initium omnino conquieverat. Eo anno cum Rex Poloniæ (g) Mariæburgum petiisset, aulici pestem contraxerunt, qua correpti, si purpuræ exanthemata apparerent, vigintiquatuor horarum spatio deliri, & convulsi cito moriebantur.

13. Posonii, & Sopronii in Pannonia jam a multis annis sævus hic morbus visus est. *Carolus Raygerus* (h) Posoniensis anno 1672. Posonii puellam annorum 12. febre maligna cum miliaribus exanthematis correptam se prima vice curasse affirmat (i). *Carolus Fridericus Loeuv* morbum petechialem, qui Posonii anno 1683. epidemice regnavit, scribens (k), præter peticulas, visas fuisse monet cutis asperitudines miliaceas *milii solis*, & *sudaminum* instar, easque lethales. *Andreas autem Loeuv* (l) scriptum reliquit se anno 1697. peticu-

(g) *Christiani Henrici Erndtelii historica relatio febris pestilentialis in aula regia Polon. anno 1710. 1711. grassari deprehensæ. Eph. nat. cur. cent. v. obs. XXX.*

(h) *Eph. nat. cur. Dec. 1. an. 3. obs. CCLXXXI.*

(i) Nunquam antea a se visum hujusmodi exanthematis genus tradit *Raygerus*, qui tamen non siluit se accepisse, tum ab ancilla ægræ assidente, tum aliis mulierculis, hujusmodi morbum jam fuisse observatum.

(k) *Act. nat. cur. vol. 2. app. p. 35.*

(l) *Historia epidemica Hungariæ conscripta ab Andrea Loeuv, & a Friderico Loeuv filio communicata Act. nat. cur. vol. 1. app.*

ticulari febre grassante, cum jam raræ peticulæ factæ essent, in homine funestas innumeras miliares albas parvas pustulas adnotasse, easdemque, sed majores cristallinas pustulas anno 1704. (m) in robusto juvene petechiis laborante iterum animadvertisse.

14. Hafniam usque pervenit miliaris febris, (n) neque Suecia (o), & Russia (p) ab hac ægritudine immunes sunt.

15. Novæ in Angliam anno 1684. (q) hujusce febris ingressum monuit Sydenhamius (r). Sequentibus annis cum frequentior occurreret, Hamiltonii diligentiam excitavit (s).

Muta-

(m) *Ibidem* p. 40. annis 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. nulla visa sunt.

(n) *Samuelis Carl. observatio de febre purpurata Act. nat. cur. vol. 7. obs. LVIII.*

(o) *Gmelinus de febre miliari §. IX.*

(p) *V. Gmelinum l. c. & Vveitbrecht de febrili constitutione petechizante Petropoli anno 1735. grassante. Regiomonti 1736. §. V.*

(q) *Fantonus (Dissert. de febr. miliaris p. 103.)* putat putridas puerperarum febres, quarum meminit Vvillisius pag. mihi 188. ex genere miliarium fuisse; ideoque ante Sydenhamii observationem miliarium febrem in Angliam venisse; sed nulla memorat Vvillisius ibi miliaria exanthemata, nec suspicari licet tantum virum, qui maculas notavit, ad pustulas non advertisse; præterea iis in febribus aderant virium subita prostratio, urinæ crassæ, & rubicundæ cum pulsu debili, quæ symptomata peticularis morbi potius sunt. Fuerunt ne peticulares aliquid miasmatis miliarium continentes?

(r) *Schedul. monit. de febris novæ ingressu.*

(s) Hujus auctoris prodire tractatus duo, quorum prior de præxeos regulis, alter de febre miliari Londini 1710. 8.

Mutata postmodum morbi facies (t) est exanthematis miliariis raro apparentibus, verum anno 1741. Londini iterum caput extulit miliaris febris parum minax, sed maxime maligna cum pulsu vix mutato, & determinatione ad delirium, & somnum, ut ex ipsa blanditia periculum augeretur (u).

16. In Galliæ provinciis alicubi etiam se monstravit miliaris morbus. Hujus procul dubio naturæ fuit febris, quæ circa annum 1735. mensibus Majo, & Junio pagum *Freneuse* (x) vehementer afflixit (y). * *Argentoratam*,

(t) Ab eo tempore frequentes extiterunt lentæ nervosæ febres in universa Anglia, quas a miliarium retento veneno produci existimo. Edimburgenses Medici (*essais, & observations de Medecine t. V. p. 33. t. IV. p. 428.*) hujusmodi febres sæpe commemorant, nullibi miliaria exanthemata. *Clifton Vvinteringham* in commentario suo nosologico Eboraci annis 1716. 1720. 1721. febres nervosas adfuisse narrat. *Huxhamius* de lentis nervosis febribus peculiariter egit. *Pringle* scribit (*Maladies des armées. Paris. 1755. tom. 2. p. 134.*) novam *Sydenhamii* febrem post *Sydenhamium* Londini visam non esse epidemice vexantem.

(u) *Barker. Observations on the present epidemical feaver Lond. 1741. 8. ex Hallero meth. st. med. p. 1096.*

(x) *Freneuse* in Insula Franciæ a *Medunta* vulgo *Mantes* duabus leucis distat.

(y) *Quesnay l'art de guerir par la Saignée a Paris. 1736. p. 346.* Auctor exponit febrem epidemice sævientem, qua prehensi statim sudore mædebant, nonnisi ad morbi finem cessaturo. Secundo, aut tertio die erumpebant exanthemata sero aqueo plena, granis milii, figura, magnitudine, & colore similia; calor cutis mordax, maximusque in iis, qui perituri essent, excitabatur, quo tempore post inquietudines, delirio accedente, convulsi moriebantur &c.

ratum, ejusque viciniam anno 1734. 1735. infestavit purpura alba, quæ ab aliquot annis puerperas aliquando corripiebat (z). In urbe Aureliani * graves cum vigerent tertianæ duplices continuæ, eas purpuræ albæ exanthemata aliquando comitabantur (a), quæ Septembri mense graviora fuerunt. * *Pituerii* in Belfia eodem tempore mense Majo a D. Mulcaille (b) observatæ fuerunt malignæ febres cum miliariis exanthematis, & assiduus sudoribus. D. Malouin constitutiones morbosas amplissimæ Urbis Parisiorum referens miliares febres (c) commemorat, verum non videntur ad Germanorum purpuram albam referendæ. Miliaris certe febris extitit, quæ anno 1741. Rothomagi magnam hominum cla-

(z) *Salzmanni J. Gottofr. historia purpuræ miliaris albæ Argentoratæ, & viciniam ante triennium infestantis. Argentorati 1736. 4. §. III. * Strasbourg.*

(a) *Mem. de l'Academie des Sciences de Paris ann. 1747. p. 337. D. Duhamel exponit meteorologicas observationes habitas a Domino Arnault Aurelianensi Medico. * Orleans.*

(b) *Ibidem. * Pluviers.*

(c) *Mem. de l'Acad. ann. 1747. p. 166. Frequentes extiterunt, inquit, Julio mense anni 1746. febres ardentes cum cutis ruboribus, quæ ideo vulgo febres rubræ vocantur. Febres etiam visæ sunt cum ad cutem pustularum eruptione, quæ idcirco appellantur miliares febres. Infantes potissimum morbus invasit, eosque præ cæteris, qui eodem anno jam morbillos passi fuerant: anno 1748. mense Junio præter erysipelata, & variolas miliares febres viguerunt; anno 1752. febres putridas observavit, quas pustulæ, aut maculæ rubræ sequebantur. V. *mem. de l'Acad. de Scienc. ann. 1749. 1753.**

cladem intulit (d), & in Normandia minime rara nunc est.

17. Montis Bellicardi Principatum epidemice, & graviter primum invisit hic morbus anno 1712. (e). Basileenses in Helvetia Cives aggressum fuisse paullo ante annum 1733. (f) per literas mihi significavit *Rudolphus Zvvingerus* (g) Medicinæ primarius Professor in Universitate Basileensi. Tiguri non ignotæ sunt (h). Scaphusii primum hujus morbi exemplum triginta, & amplius abhinc annis visum est. Usque ad annum 1750. raro admodum adveniebat. Eo anno paullo crebrius non puerperas modo, sed & viros corripuit. Variolas anno 1752. sæpe miliaris morbus sequebatur. Annis 1753. 1754. funestus indici-

scri-

(d) *Pinard Dissertation sur la fièvre miliaire maligne. Rouen 1747. 8.*

(e) *Acta Helvetica. vol. 2. p. 76.* Epidemiam hanc scripsit olim *Binningerus* Medicus Serenissimi Principis Montis Bellicardi. Opus hoc posthumum, & desideratum vulgavit Auctoris Nepos *D. Berdot*.

(f) *Basileæ anno 1733. prodiit statim Disputatio Mich. Brodhaag de purpura alba morbo apud nos incognito.*

(g) Malum sine causa incepisse, sequiori sexu, & præsertim puerperis primum frequentius advenisse scripsit, deinde juvenes, & viros, paullo etiam seniores. Primis ab exortu annis gravius, & frequentius, sequentibus annis paullo mitius evasisse.

(h) *Laurentii Gruber Dissertatio de febre acuta epidemica exanthemato-dysenterica. Basileæ 1747. §. 11. inter morbos, qui mense Aprilis anni 1746. observati fuerunt, etiam recenset purpuram albam.*

scriminatim morbus fuit . Sequentibus annis rarius advenit . Hanc historiam mihi communicavit doctus , & præcl. Medicus Scaphuso *Helvetus Joh. Conradus Ammannus* . Bernenses etiam purpuram albam habent , sed ea perraro accidit , solasque pene puerperas , quæ graviter in partu laborarunt , corripit (i) . Mulhusii Helvetiorum aliquando , sed raro occurrisse febrem miliarem scio ex literis *Joh. Hoferi* Medici , & naturalis historiæ Cultoris strenui . Genevenses Medicos hac de re interpellari cum curassem , mihi responsum est , a triginta circiter annis aliquod hujusce febris exemplum occurrere incepisse , sed quindecim abhinc annis non amplius rarum factum esse . De proxima Sabaudia dicendum nunc esset , sed opportunius videtur morbi originem , & progressum in Pedemontio prosequi , quoniam a Nostratibus morbum habuerint pleræque Regiones , quarum calamitas superest enarranda .

18. Circa annum decimumquintum hujusce sæculi in nobili virgine acutam miliarem febrem se primum in hac Urbe observasse scribit *Cl. Fantonus* (l), verum in Opido

(i) Hanc notitiam debeo celeberrimo , & sapientissimo Viro *Alberto ab Haller* , qui etiam mihi notavit Bernensis Urbis aërem ex purioribus esse , & saluberrimum .

(l) *De febr. mili. p. 110.*

pido Sanbenigni (m) ann. 1711. *Thomas Guidetti* (n) uxorem suam ex febre mali moris cum miliarium pustularum efflorescentia occubuisse adnotavit, ita ut paullo antiquior epocha originis hujusce morbi apud nos videatur. Certum est inter decimumquintum, & vigesimum nobiles aliquot puerperas hoc morbo e vita ereptas fuisse. Qui tunc nobiles puerperas solum adoriebatur, sequentibus annis & vulgaris conditionis mulieres, postea & viros, & denique nullo habito conditionis, sexus, ætatis discrimine quemlibet aggredi ausus est (o), eademque ratione perseverat. Primis annis in hac urbe se se continuit morbi seminium, tum ad loca vicina se se diffudit, & sensim non solum universa subalpina hæc regio, sed alpes ipsæ, & proximi pene omnes populi hanc ægritudinem receperunt, & pro varia locorum distantia, hominum inter se frequentatione, & coeli conditione citius, aut serius, varioque exitu morbus penetravit. Horum autem omnium

(m) Oppidum ab Urbe octavo lapide distans.

(n) *Dissertationes physiologicae, & Medicæ Aug. Taurinorum* 1747. 8. v. p. 147. -- 154.

(o) Augusta Taurinorum jacet ad padi, & duria minoris confluxuum secus editos colles ad orientem positos. Ventiquibus atmospheræ vapores dissipentur, rari sunt. Aër autumno, & hyeme nebulosus, semper mollis, & gravis. Aëris temperies varia, nunc austrina, nunc maxime frigida.

nium historia, quoniam ad morbi indolem detegendam non parum facit, paullo fusius pertractabitur.

19. Cunei anno 1724. puerperæ binæ, Vercellenfis una, Taurinenfis altera, morbum hunc primum passæ sunt. Ex eo tempore non infrequens extitit morbus, anno 1742. epidemicus.

20. Savilianenses (p) cives eandem etiam epocham recordantur. Cum frequentes admodum non essent miliares febres, & benigni sæpe exitus, anno 1753. majori frequentia, nec adeo mites vagatæ sunt.

21. Aquæ Statiellæ *, Urbs in Monteferrato antiquissima, anno 1726. videre primum in puerpera Taurinenfi hanc febrem, quæ exinde ad alias puerperas, & homines transiit. Annis 1733. 1734. crebrius occurrens, & vicina loca occupavit. Ab anno 1735. ad 1744. paullo rarius incidit. Anno 1744. non solum Aquæ Statiellæ, sed Nicæa paleæ, proximæque regiones feбри miliari peticulis juncta graviter afflictæ fuere.

B

22.

(p) Saviliani urbs in ampla planitie sita mollem quidem, sed æqualem aërem habet.

* Acqui.

22. Carmaniolæ (*q*) jam ab anno 1728. morbus apparuit, sed neutiquam magna ibi est hujusce morbi frequentia.

23. Bugellæ (*r*) ab eodem tempore, & sævæ, & frequentes miliares febres extiterunt.

24. Eporediæ * (*s*) prima morbi femina in puerperis eodem anno visa sunt, quæ deinceps nullam sexus, ætatisve distinctionem fecerunt. Anno 1742. vehementem huic urbi stragem attulere (*t*) a februario ad julium mensem miliares febres.

25. Circa annum etiam 1728. in urbe Vercellarum (*u*) apparuit, ex quo tempore frequens continuavit, rarius lethalis.

26.

(*q*) Carmaniolæ cœlum Savilianensi consimile est.

(*r*) Bugella loco edito sita, ad radices alpium, purum, at propter ventorum, & caloris, frigorisve vicissitudines inæqualem aërem possidet.

* Ivrea.

(*s*) Eporediæ urbem in acclivi loco constructam lambit Duria major; ei superius adjacent lacus pene stagnantis aquæ, ex quibus insalubris fieret loci conditio, nisi sæpe vehementer flarent venti per longam, & angustam Augustæ Prætoriae vallem spirantes, quibus mala effluvia dissipantur.

(*t*) Fuit simplex miliaris febris, cum pulsu tenso, & parum febrili: miliaria exanthemata quarta die erumpabant; sexto, aut septimo sæpissime lethalia.

(*u*) Vercellarum civitas jacet in amplissima planitie: molli aër est, nec valde inæqualis.

26. Pinerolienfibus (x) ufque ad annum 1730. pepercit : eo puerperas primum, deinde & reliquos indiscriminatimprehendit, verum nec multum graves, neque frequentes ab illo tempore observantur. Anno solum 1742. cum propter annonæ penuriam gentes non paucae se se Pinerolium recepissent, epidemice tunc viguit miliaris febris, quæ primum alienigenas aggressa est.

27. Tunc temporis primum inter alpes in pago Viù (y) occurrit; ubi sporadice etiam continuant, neque valde funestæ.

28. Fossani anno 1731. primum in masculis juvenibus, deinde in puerperis adnotata est nova hæc febris. Annis 1733., & 1742. epidemice vagatæ sunt peticulæ, quibus miliaris morbus aliquando jungebatur. Nunc etiam quandoque observatur, sed nequaquam crebro intervenit.

B 2

29.

(x) Pinerolium in aprico, & acclivi loco procul ab aquis situm, meridiano, & orienti Soli expositum de saluberrimo aëre gloriatur.

(y) Primus ex Alpinis locus est, ad quem purpura alba pervenit; sed animadvertendum Augustam Taurinorum frequentari ab his gentibus, quæ lecticarii, cistiferi, & bajuli vinarii operam apud nos præstant.

29. Niceæ (ζ) circa annum 1732. in Pedemontanæ originis puerpera primum exortus morbus est, qui deinde sine distinctione ulla quemlibet adoriri consuevit, impræsentiarum minime rarus. Villæfrancæ in muliere Villafrancensi anno 1743. se se ostendit nunquam antea visa miliaris febris, & militum nosocomia afflixit: anno 1745. frequentior apud incolas: annis 1746.--1751. magis rara: ab anno 1751. iterum sæpius occurrit.

30. In oppido * (a) Ripularum anno 1732. primum miliaris febris exemplum in viro se se obtulit: sine ulla conditionis exceptione, frequentes ab eo tempore factæ sunt, meliores inter initia, graviores postea. Vere sæpe occurrunt diræ cum miliaris complicatæ pleuritides.

31. Astæ Pompejæ malignæ miliaris febris exanthemata observari cœperunt anno præter propter 1733.

32.

(ζ) Nicæense, & Villafrancense cœlum prompte, & frequentissime variare mihi significavit *D. Verani* doctus, & præclarus Medicus.

* Rivoli.

(a) Ripularum oppidum loco edito est ad initium vallis Segusinæ, & ventorum omnibus inæqualitatibus patet. Meridianum, & Orientem Solem excipit & calidiusculum idcirco cœlum habet.

32. Eo tempore, & Lantii (*b*) pagus primum novæ hujus ægritudinis adventum habuit. Annis 1734.--35.--42.--53. epidemice regnavit post siccitates, & austrinas constitutiones. Vere frequentes sunt malignæ quædam pleuritides, quæ sæpe junctam, aut supervenientem habent miliarium pustularum eruptionem.

33. Tridini (*c*) ab anno 1735. minime raræ miliares febres existunt, nec valde exitiales.

34. Augustæ Prætoriae * (*d*) rarissime occurrit. Puerperam Taurinensem anno 1736. adorta est miliaris febris: postea aliquot alias exterarum, & indigenarum puerperarum; verum masculino generi usque nunc pepercit.

35. Crescentini (*e*) ab anno 1738. apparuerunt, nec infrequentes sunt. Ex vicinis Tridini,

B 3

ni,

(*b*) Lantii pagus ad radices alpium in quadam convalle situs, caloris, & frigoris magnas habet vicissitudines.

(*c*) Tridini secus padum positi aer est potius mollis, & æqualis.

* Aosta.

(*d*) Augustæ Prætoriae incolæ nullam fere habent cum Pedemontanis communicationem.

(*e*) Crescentinum etiam secus padum est, ejusque aer Tridinensem fortasse humiditate superat.

ni, & Crescentini loca humida (f) & aquosa majorem patiuntur hujusce morbi frequentiam; ex adverso collina longe rarius, sed gravius hoc morbo vexantur.

36. Segusii (g), anno itidem 1738., in Taurinensis originis ægris observarunt Medici novam hanc febrem, quæ Segusienses inde corripuit. Anno 1753. epidemice, & gravissime non Segusium solum, sed alpinos etiam editiores tractus ea infestavit. Frequens, & sæpe exitialis purpura alba Segusii observatur.

37.

- (f) Horum locorum habitatores paucò vino utuntur: vino autem indulgent, qui collina loca incolunt.
- (g) Segusium ad radices editissimarum alpium montis Cenisii jacens in quadam convalle, per amplam, & rectam pene vallem orienti Soli patet. Duræ, & pene nudæ rupes interim circumstant, quæ undequaque radios reflectunt, & colligunt, unde fit, ut, licet inter medias alpes editissimas, præcalidum sit Segusinum cælum, quod etiam ultra confirmant vegetabilia in agro Segusino reperiunda, quæ nonnisi locis calidis exoriuntur. E. gr. *Hieracium folio Statices*, caule foliato (aut nudo) Tourn. inst. 470. *Millefolium nobile* Trag. 476. *Anonis pusilla glabra angustifolia lutea* Tourn. inst. 409. *Botrys ambrosioides vulgaris* C. B. pin. 138. *Helianthemum flore albo folio angusto hirsuto* J. B. 2. 16. *Santolina foliis obscure virentibus flore aureo* Tourn. inst. 451. *Anchusa lutea minor* C. B. pin. 255. &c. Interim ex summis nivosis jugis repente frigidi sæpe venti spirant, magnam aëris inæqualitatem prompte afferentes.

37. Albæ Pompejæ (*h*) cum primum occurrisset in nobili Taurinensi muliere, aliquot postea, sed rara exempla successerunt; post annum autem 1742., quo epidemice vixit, frequens, & exitialis perseverat.

38. Anno 1742. peticularum febres grassatæ sunt in urbe Montis Regalis (*i*): iisdem quandoque accesserunt etiam miliaris febris exanthemata, quæ aliquando nunc etiam contingunt.

39. Clarascum (*k*) attulit eadem epidemia miliarium morbum, qui tamen frequens ea in urbe non est.

40. Cebæ Marchionatus tunc temporis etiam primo vere novam hanc calamitatem persensit, quæ ab illo tempore rarius incumbit, solas pene puerperas aliquando afficiens.

B 4

Ga-

(*h*) Alba Pompeja humili loco est prope flumen Tanari lente fluentis. Septentrioni patet, mollis, gravis, & inæqualis aëris est ibi constitutio; proximi colles viniferi incolas a vini usu nequaquam averfos faciunt.

(*i*) Montisregalis urbs ex saluberrimis est, puro, & perflato loco sita.

(*k*) Clarascum loco, non multum frequentato, aliquantisper edito positum est ad Sturæ, & Tanari confluxum. Cum hæc flumina præter morem subsident æstivis mensibus, & tertianæ, & peticulares vigent febres.

Garexii , Doliani , aliaque nostræ (l) Liguriæ loca ab eo tempore miliarem morbum aliquando habuerunt .

41. Braydarum Oppido gravissimus extitit idem annus , periculis , & miliariis maximam hominum stragem facientibus , quarum postremæ frequenter , & nunc occurrunt .

42. Valentiaë (m) in Nosocomio militum periculæ , & miliares febres anno 1741. magnam cladem afferebant ; tunc migravit ad cives epidemicus morbus , qui prima vice miliarium morbo laborarunt . Similis morbo-fa constitutio Nosocomia militum iterum affecit anno 1755. ; sed ab ea cives immunes extiterunt , apud quos rarissime occurrit . Ad vicinatum nondum transit .

43. Milites Vigevani præfidiarii aliquot abhinc annis aliquando miliariis correpti sunt , quæ raro in indigenis observantur .

44. Mortariæ nondum visæ sunt (n) miliares

(l) Genuensis Liguria morbum hunc omnino pene ignorat : Genuæ rarissimi miliaris febris casus ab aliquot annis observati sunt .

(m) Valentiaë humidus , & gravis aër est .

(n) Mortariæ aër maxime gravis , & humidus .

liares febres . Racconixientem (o) mulierem feбри miliaris morbi symptomatis stipata correptam absque ulla exanthematum eruptione feliciter sanatam nuper indicavit Pillattonus (p).

45. In urbe Casalıs identidem in puerperis, præcipue Taurinensibus, miliarium febrium ab aliquot annis exempla conspecta sunt .

46. Alexandriae primum etiam in militibus , deinde & in civibus ab aliquo tempore miliares febres contingunt .

47. Dertonæ non ignotæ sunt , nec a multo tempore . Primæ originis epocham statuere non licet .

48. Qui rarissime ab aliquot annis adnotabatur miliarium morbus in urbe Novariæ, anno demum 1755. epidemice apparuit .

49. Priusquam in Italia morbi progressionem persequamur, de Sabaudia dicendum est. Camberii (q) triginta , & amplius abhinc annis

(o) Racconixium conspicuum Pedemontii oppidum .

(p) Mortariæ Protomedici vices gerens .

(q) Camberium in aëre saluberrimo consistit : mulieres vero minime desidem vitam agunt , cum deambulatu maxime delectentur .

annis nova hæc febris innotuit, quæ familiaris impræsentiarum est, puerperas minime afficiens, neque admodum perniciofa. An-
necii, & Thunonii nota est, sicuti etiam
Rhumiliati (r). Maurianenses eam tenent
ab anno 1736.; ibi epidemice grassata est
anno 1741.: indiscriminatim quemlibet corri-
pit, puerperis infensior. Autumno, & vere
crebrius advenit, nec infrequentes vere sunt
pleuritides in miliarem morbum resolutæ.

50. Mediolanenses Medici, hac de re quæ-
siti quatuor abhinc annis, responderunt exan-
themáticas hujusmodi febres aliquando & in
puerperis (s) evenire, sed minime malæ in-
dolis esse. Anno 1746. graviter Mediolani
conflictatus est Sacerdos quidam Societatis
Jesu (t), sed ab anno 1757. (u) exitialia mi-
liarium

(r) Anno 1750. cum Botanices causa Sabaudiam peragrarem, Rhumiliati miliarium febris exempla in sequiori sexu vidi, meminique certiorum tunc factum fuisse solum ab aliquot annis in talem morbum cives incidere.

(s) Bartholomæus Curtius celebris olim Medicus Mediolanensis triginta abhinc annis ad Fantonum scripsit se aliquando vidisse puerperas ex febre continua graviter laborantes cum exanthematis miliaceis; nullam vero, quantum ipse meminisset, e vita ereptam fuisse. V. *Fanton.* p. 95.

(t) Admodum nempe Reverendus P. *Orrigoni*, qui ex Pedemontio, ubi commoratus erat, Mediolanum concesserat.

(u) Animadvertatur Mediolano proximam Novariam esse, & hac in urbe anno 1755. epidemice morbum miliarium viguisse.

liarium exempla aliqua deinceps obtigerunt :

51. In urbe Laudensi * circa annum 1747. Comitissam a Staremburga Germanæ originis, puerperam , pene sublatam fuisse ex hac feбри mihi indicavit D. *Moscati* (x) . In hujus autem urbis viciniis , proxime elapso autumno, nobilem virum eodem ex morbo periisse intelligo ex literis , quas mihi dedit Præcl. *Paulus Valcarenghi* Primarius in Universitate Ticinenſi Medicinæ Professor .

52. Majori frequentia , & sævitia Mantuæ ab annis aliquot vagantur . Placentiæ , & Mutinæ rarum aliquod exemplum visum ſcio . Cremona (a) morbum nondum accepit.

53. Bononienses hanc calamitatem ignorant . Exanthematicæ quidem miliares eruptiones interdum in puerperis obveniunt ; sed minime graves . Periculofissima hujusce generis febris visa ſemel eſt in homine Taurinenſi (b) .

54. Benignas hujusmodi exanthematicas
mi-

* Lodi .

(x) Mediolani chirurgiæ Professor .

(a) Ita certioſorem me facit præcl. *Paulus Valcarenghi* .

(b) Ex literis id ſcio Amiciſſimi , & Præclar. Viri *Ferdinandi Baſſi* , qui diligenter hac de re Bononienses Medicos ſciſcitatus eſt .

miliares febres jamdudum notas Etruscis esse, & rarissime periculum ab iis ullum allatum fuisse mihi indicavit *Xaverius Manetti* Celeb. in Horto Florentino Botanices Professor.

55. Ariminenses a gravi nostra miliari febre immunes usque nunc esse Cl. *J. Bianchi* (c) in literis pluries mandavit. Eadem fortuna non potiuntur Veronenses, quibus a pluribus annis, puerperis præcipue, miliarium febrem interdum accidere accipio ex Epistolis *Cæsaris Moreni* (d), & observationibus *J. della Bona* (e).

56. Venetiarum urbs pene omnino immunis est (f). In agro Neapolitano, in Hispania, necnon Sardinia, & urbe Romæ (g) nondum, quod sciam, seu exteri, seu incolæ hanc ægritudinem persenserunt. Faxit Deus, ut morbus majora non capiat incrementa.

57.

(c) *J. Bianchi* Primarius Medicus Ariminensis, olim in Senensi Universitate Anatomes Professor.

(d) *Julius Cæsar Moreni* Botanices, & Naturalis Historiæ apprime gnarus Veronæ pharmaceuticam exercet.

(e) *Joh. della Bona* Medicus Veronensis purpuram albam Germanorum se bis observasse meminit. V. Eiusdem *L'uso, ed abuso del Caffè. In Verona 1751. p. 21.*

(f) A Præcl. Veneto Medico *Arcadio Capello* duo tantum usque nunc observati sunt miliaris febris casus.

(g) Romæ, & in Sardinia Pedemontani non pauci vivunt, nemo adhuc hoc morbo, quod sciam, fuit prehensus.

57. Constat itaque morbum, qui Lipsiæ primum apparuit (§. 2.) ad proximas, remotas, nostrasve regiones longo annorum circuitu penetrasse; iis, quibus frequentior erat cum morbum jam habentibus agendi familiaritas, citius morbo prehenfis (*h*).

58. Morbi vero contagiosa miasmata non ab aëre simpliciter, sed ab iis, qui in morbosa regione venenum contraxerant, (§. 8. 9. 13. 21. 29. 34. &c.) ad alia loca translatum fuisse.

59. Sporadice plerumque, & puerperas sæpius primum, deinde & masculos corripuisse: loca vero, quæ semel occupavit, ex integro fere nunquam (*i*) dimisisse; per aliquot annos solum aliquando siluisse.

60. Nisi alia jungatur causa, in aëre humido, & inæquali, aut solum valde inæquali
fre-

(*h*) Hæc maxime apparent in nostra regione, cum apud Sabaudos (49) Nicienses (29) Savilianenses (20) Cuneenses (19) &c., qui cum Taurinensibus majus commercium habent, citius morbum communem factum fuisse videamus; serius autem, & rarius occurrat in Monteferrato, præcipue superiori (45); Liguria (40) &c.

(*i*) Lipsienses, Berolinenses, Suevi, Helveti, Pedemontani &c. hanc sortem patiuntur. Vindobonæ, licet anno 1729. & 30. miliarium morbus viguerit, minime in præsentiarum observari ex eo ex silentio Celeberrimi *Svietenii* v. §. 282.

frequentiorem , in aëre puro , & æquali rariorem , humido vero & æquali , nisi alia accedat caussa , mitiorem esse : cœlum vero calidius huic morbo non favere (56) .

61. Frequentius corripit homines otio deditos , & parum exercitatos , in pueris (k) , & senibus rarior. Aggreditur juvenes cujusvis temperamenti , sed præ cæteris sanguinea constitutione præditos . Vere frequentior ; minus frequens autumnis ; rarius advenit æstate , & summa hyeme .

62. Minime verum esse reperio , sicuti *Hamiltonius* , aliique tradiderunt , imbecillam corporis constitutionem (l) , & ab evacuationibus fractam magis huic morbo patere . Ex puerperis indiscriminatimprehendit seu illas , quibus partus facilis extitit , seu quæ in eodem maxime laborarunt (m) .

63.

(k) Vidi duobus abhinc annis filiolum annotinum hoc morbo correptum , cujus mater ex morbo miliari superstites convulsionum molestias patiebatur , (nova dein pustularum eruptione solutas) , eo tempore , quo filium utero gessit .

(l) Si sermo sit de lentis nervosis febribus , iis ego facile assentior , qui putant imbecillos , & lymphaticos facilius iisdem vexari .

(m) Gravius quidem hæ laborant , utero facile postea inflammatione correpto .

63. Alpīnos tractus, & humilia loca inhabitantes afficit. Qui vino abstinēt, & utuntur; nobiles euchimis, variisque cibis, rusticique aqua, & secalino pene solum pane nutriti; homines coffeē abutentes, aut minime; omnes hujusce morbi tyrannidi subjacent.

64. Suppressa perspiratio, eaque neglecta, longa mœstitia, ira vehemens hujus febris frequentes causæ sunt. Austrina autem, diuturna, ac inæqualis constitutio, hyeme præcipue eveniens, miliarium morbum producit quandoque epidemicum (n). Hisce causis addi possunt puerperium, placentæ partus tempore violentaeductio, in febribus calefacientium abusus, aliaque id genus, quibus venenum ad agendum excitatur, aut ea mutatio inducitur in corpore, propter quam agit.

CA-

(n) Cum æstas anni 1733. fuisset præcalida, & sicca; idemque autumnus, & hyems etiam præter morem tepida extitisset, anno 1734. Augustam Taurinorum, & pene totum Pedemontium affecit vehementissima epidemia miliarium, & peticularum. Eandem temporis constitutionem, eo anno, gentibus in celsissimo alpium Baviariæ jugo viventibus invisam adhuc miliarem febrem attulisse narrat *Joseph Grunvvald* (l. c.)

CAPUT SECUNDUM.

MORBI NOMENCLATURA.

65. **Q**UÆ nobis febris miliaris, aut miliarium morbus audit, variis nominibus apud auctores occurrit. Plerique Germanorum purpuram albam dixerunt; ab aliis vocata fuit purpura puerperarum, febris puerperarum mali moris, febris purpurata, purpura, purpura maligna, purpura miliaris, febris maligna cum exanthematis miliaris, febris miliaris, morbus miliaris, & febris vesicularis. Nomine *Der Friesel* apud Lipsienses venit, Gallis dicitur *Pourpre blanc*, Nostratibus *Miarola*. Horum nominum explicationi de purpuræ vocabulo nonnulla præmittam.

66. Purpuræ nomen ex Græco πορφύρα verisimiliter deductum (o) Latini ad testaceum, quod purpureum colorem præbet, significandum adhibuerunt. Hoc nomine postea a purpureis maculis morbum, quem peticulas Itali dixerunt, Gallos secuti Medici purpuram appellarunt. Purpuræ autem vox paullatim extensa fuit ad alios etiam morbos, in quibus

(o) V. Joh. Daniel. major. adnotationes ad librum de purpura Fabii Columnæ Kilix 1675. pag. 12.

bus aut maculæ, aut pustulæ, papulæve rubentes in cute apparerent ita, ut quicumque pene morbus, in quo cutis ruberet, purpura fuerit appellatus.

67. Insolita idcirco hæc febris cum prodiit, purpura etiam dicta fuit; eaque, ut ab aliis distingueretur, eo quod peculiariter puerperas corriperet, puerperarum purpura; ab exanthematis milii granorum æmulis miliaris, ab exanthematibus, quæ sæpissime minutas vesiculas exhibent, forma vesicularis vocata est. Simpliciter etiam purpura nostro sæculo ab aliquibus dicitur, purpuræ nomine ad peticularum morbum indicandum pene exoleto. Morbum potius, quam febrem miliaris vocari vult *Petrus Gerike* (p) eo quod putet sine febre esse posse, unoque morbi miliaris nomine, & vulgarem purpuram rubram, & Lipsiensium febrem velit comprehendere. Vocabulum *Der Friesel* alii a voce *Frießs*, quæ pannum asperum, & nodosum significat, cujus asperitatem cutis in hoc morbo æmulari; alii a voce *Frießsen* frigere, eo quod sæpius cum frigore invadat (q) deducunt.

C

68.

(p) *Traëtatus de febre miliari* 1711. cap. I.

(q) *Langius in Disput.* 44. valetudinarium puerperarum postremam hanc; & *prax. Med.* cap. XIII. de febribus §. 9. de purpura primam significationem dat, V. etiam *Gmelinum* §. XVI.

68. Dummodo de morbo constet, & vocum diversitas nullam faciat ambiguitatem, quodlibet nomen per nos licet. Videtur autem potius (r) miliarium morbus vocandus.

69. Hoc nomine intelligimus morbum cum febre conjunctum (s), in quo fere semper (t) exanthemata ad cutem occurrunt, five minutæ pustulæ, quæ cito in vesiculas sero plenas evadunt, a miasmate productæ, quod maximam habet ad nerveas fibrillas convellendas aptitudinem.

(r) Plerique morbi exanthematici proprium nacti sunt nomen: ex. gr. dicuntur *Variolæ*, *Morbilli*, *Peticulæ* &c. Eodem exemplo morbus hic miliarium simpliciter nomine distingui poterit; sicuti enim in variolis, non febris, sed exanthematum, & morbi natura est consideranda.

(s) Nunquam vidi sine febre hanc ægritudinem; cum levi febre etiam exitiale occurrit.

(t) Rarum apud nos est, ut febris ex sua natura miliaris sibi relicta exanthemata non producat. Frequentius id in Anglia contingere video.

CAPUT TERTIUM.

35

MORBI DISTINCTIONES.

70. **C**Elebris, & antiqua est purpuræ divisio in albam, & rubram. Alba etiam distinguitur in albam, & pellucidam. Nullius momenti est albam a pellucida separare; quæ enim exanthemata primum pellucida fuerunt, crassiore reddito sero, alba fiunt, quod olim vidit *Hamiltonius*. Neque magis interest miliaria exanthemata rubra ne, an alba sint. Utraque æque periculosa; imo ex mea observatione rubra minuta pellucidis deteriora sunt. Præterea, uti etiam recte observat *Gmelinus* (u), pustulæ, cum primum elevantur, rubræ; tum postea pellucidæ cum basi rubra; & denique pellucidæ, albæve fiunt. Apud plurimos interea Scriptores passim reperitur purpuram dividi in rubram, & albam, quæ etiam gravis, & maligna dicitur, cum illa maligna audiat. Verum hi mihi videntur ultra limites miliarium morbi purpuræ nomen extendere, & purpuræ (x) rubræ

C 2

VO-

(u) §. 12.

(x) Jamdiu nota sunt exanthemata & rubra, & alba, quæ Græci *hidroa*, Latini *sudamina* dixerunt. Pueris, foeminis, & biliosis hominibus præcipue adveniunt sæpe sine febre, aliquando cum febre, iisque præcipue scorbutici homines afficiuntur. A Gallis, atque Nostratibus *Ebullition*

vocabulo plures alias dissimiles, neutiquam sua natura graves, cutis eruptiones comprehendere. Licet enim cum bono (*y*) exitu, & sine gravi incommodo, quandoque cursum suum absolvat, periculosa tamen semper est miliaris febris. Periculum autem pendet a convulsionibus, citissime sequentibus disparentia exanthemata, quod huic pustularum generi præ reliquis proprium, & peculiare est.

71. In simplicem, & complexam distinguit purpuram *Hamiltonius* (l. c.) simplicem eam dicens, quæ albas; complexam, quæ rubras albis immixtas pustulas exhibet. *Petrus Gerike* morbum miliarem dividit in idiopaticum, symptomaticum, & complexum. Quando nempe morbus alter miliarem comitatur, complexus; si alteri morbo miliaria exanthemata

lition de sang, ab. Anglis *a rash*, a plerisque Germanis Medicis *purpura rubra* appellatur; sed aliæ etiam cutis affectiones, uti sunt *Rubeola*, *Scarlatina febris* &c.; *purpura rubra* dictæ sunt. Horum omnium exanthematum inter se differentia suo loco dabitur.

(*y*) *Uratilavienses* (*const. epidem. 1700. p. 334.*) *purpuram* albam describunt minime lethalem, cujus pustulæ quarto die erumpebant, 7. valetudine reddita. Hujusmodi casus apud nos rarissimi sunt. Idem & aliis etiam in morbis occurrere videmus. *Variolæ* e. gr. mitissime cursum suum absolvunt interdum; nihilo secius inter morbos sua natura graves referuntur. Symptomatum natura, & comitatus morbum definire debet, & certum est in miliari mitissimo morbo, si pustulæ retrocedant, ægros cito graviter periclitari.

mata superveniant, symptomaticus, si neutrum adsit, idiopaticus est. *Hamiltonii* distinctionem non posse consistere patet ex dictis (§. 70.) ; quod ad alteram *Cl. Gerike* spectat, mihi opportunius videtur eum dividere in simplicissimum, simplicem, & complicatum. Simplicissimus ille est, in quo si febrim excipias, absque ullo alio morbo miliaria exanthemata adveniunt; Simplex ille, in quo sub specie alterius morbi primam periodum percurrit, quin alius revera morbus adjungatur; hic si adsit, complicatus erit. Simplicissimum a simplici juvat secernere, propterea quod ex primi consideratione miliaris morbi natura magis elucescat. Multum interest etiam scire, num sit simplex, aut complicatus, hoc est, num symptomata, & effectus pendeant ex solo miliarium miasmate, vel ab altera adjuncta morbosa causa. Fateor quidem limites inter simplicissimum, simplicem, & complicatum non ita facile semper definiri posse, & consistere, cum facilis sit simplicissimi in simplicem, & hujus in complicati nonnullas species conversio; & variarum causarum ad eundem effectum vis, & potentia fucum facere possit. Quum cæteris interim commodior, & utilior videatur, hanc sequemur divisionem primum visuri, quid in simplicissimo contingat.

CAPUT QUARTUM.

DIAGNOSIS MORBI SIMPLICISSIMI.

I. ANTE EXPULSIONEM.

72. **H**Orror interdum morbum incipit, quem a naturali vix differens calor sequitur, sine membrorum defatigatione. Caput vix dolet, febris quam maxime lenis, cum pulsu tamen tenso, duriusculo, & aliquantulum contracto (7). Urina sanorum similis; nullus dolor ab ægro persentitur; non sitit; appetit: sed importuni sudoris impetus fastidit.

73. Altera plerumque die cum paullo celeriori pulsu decolorari incipit urina. Accedunt metus, & tristitia sine causa, ad cordis scrobiculum molesta quædam compressio suspiria cogens, aurium tinnitus cum auditu acutiore, inquietudines, subitanei involuntarii motus, sensus in digitis stuporis cujusdam

(7) Non pauci Auctores statuunt in morbo miliari pulsus imbecillitatem; pace horum virorum dicam me quam maxime vereri, ne ipsi dicant imbecillum, qui solum contractus est. Validius nempe, quam par est, arteria contrahitur, & efficit pulsum minoris quidem diametri, sed neutiquam imbecillum, sicuti ex statu virium, ex compressione pulsus, qui sæpe durus est, judicari potest.

dam pungitivi *granf* nomine noti . Somnus interruptitur spectris , quæ non sine corporis , & animi commotione ægrum expergefaciunt . Sudores cum pulsu magis contracto , acidum corruptum olentes , assidui erumpunt.

74. Tertio interim , aut quarto die , raro serius , post vehementes sudoris impetus , & alternas aliquando cujusdam horroris , calorisque vicissitudines , præcedentibus sæpius puncturis , interdum aliquo pruritu , in collo primum , & pectore , & dorso , deinde in brachiis , abdomine &c. , raro in facie efflorescunt rubræ , aut albentes minutæ pustulæ.

II. POST EXPULSIONEM .

Si optime vertat .

75. Hæ pustulæ cito grandescunt , & limbo sero replentur cum aliqua cutis inflammatione , quæ plenior , & tumefacta persentitur . Præcipua absoluta expulsiōe (aliquæ enim pustulæ lento gressu cæteras sequuntur ,) quod intra 30. horas evenit , convulsiva symptomata (73) mitescunt , & disparent . Sudor minus intensus , sed perseverat . Urinæ sensim iterum colorem inducunt . Septima die , molli , & æquali reddito pulsu , exanthemata ex-

ficcantur , & squamatim cuticula decidit . Rarissimus est tam bonus apud nos morbi hujus exitus ; aliud subest nostris ægris curriculum & periculofum , & longe gravius peragendum .

Cum Æger valde periclitatur .

76. Post expulſionem perſiſtunt , & creſcunt ſimptomata (73) : febris augetur cum celeri , & contracto pulſu , & circa meridiem , ac nocturnis horis evidentia capit incrementa . Urinæ multæ tenues , & aqueæ , lingua albida , quæ dein areſcit . Noctes vigiles , aut ex terrificis ſomniis graves cum moleſta internæ diſtenſionis ad caput ſenſatione . Facies plenior evadit . Calet , & inflammatur cutis . Sudores imminuuntur . Tertio plerumque expulſionis die graviora omnia fiunt ; Febris vehemens ardenti omnino ſimilis urget cum pulſu duro , & celeri : tendines ſubſiliunt ; ſudores evaneſcunt ; puſtulæ ſubſident ; calor urens brevi accenditur ; cutis ſcabra fit ; urinarum aquearum ingens mingitur copia : Inquieti , valde ſitibundi , moroſi , queruli , vix lecto propter inquietudinem , & calorem ſummum continendi , loquaces undique ſe jaſtant ; deinde deliri convulſionibus etiam corripiuntur . Alvus alias plerumque dura

ege-

egerit hoc tempore biliosa foetidissima.

77. Post tantam morbi sævitiam, quæ paucarum horarum spatio plerumque exercetur, aliquo redeunte sudore, & sublatis iterum pustulis recensita (76) mitescunt. Copiosiora efflorescunt sequenti die exanthemata, majoraque fiunt; iis, quæ primo eruperunt, deinde exsiccari incipientibus. Verum secunda exanthemata tertio suæ expulsiōis die similes (76) turbas, sed mitiores excitant; tertiaque advenient, quartave &c., donec is, quem (§. 75.) adnotavimus, status nascatur. Alvus in hoc morbi stadio cum magnis horborigmis liquida, & biliosa foetidissima dejectare perseverat. Urina interdum (a) prodit albescens, tanquam serum lactis, non subsidens, & ardens.

78. Salus ordinario non redit, nisi post decimumquartum diem, aut vigesimum. Per cohortes, & manipulos incerta die, ac hora fit hujusce exanthematis expulsiō. Incerto etiam momento, ex causa sive externa, sive interna si deprimantur pustulæ, dimidiæ horæ spatio status (76) accedere potest: Præcipua ea propter phænomena assignati quidem.

(a) In iis, quibus limpha inest viscido-salina, eodem etiam tempore salivæ salæ persentiuntur.

dem possunt, sed nequaquam eorum adveniendi tempus, & progrediendi ratio definiri.

79. Hinc patet dies graviores incerto etiam ordine advenire. Plerumque ante expulsionem pares; post expulsionem impares deteriores sunt. Tertia dies plerumque mitis: quarta gravis esse solet.

Si malum exitum prompte morbus habeat.

80. Statui (76) adjunguntur pessima delirii, & convulsionum symptomata. Inquieti, de omni positione queruli, undique se jactant. Torvo, & defixo obtutu objecta per caliginem, aut duplicata vident. Loquaces, futilia cum dixerint, se recte aut vidisse, aut allocutos fore summa pertinacia asseverant. Se ægros fore vix concedunt: cum magna, & rara respiratione sæpe insufflant. Sunt qui repente sine causa lacrymis, & mœrore se conficiant. Ad motum quemlibet plerumque expediti lecto surgere tentant; ingesta vomunt, & in adstantes etiam aliquando expuunt. His accedit potus, cum descendit, strepitus; tunc cito jactationibus in convulsionem transeuntibus, epilepticis vehementibus motibus correpti, stertore adveniente, pulsuque deficiente brevissime suffocantur.

81. Observatio docuit eo promptius malum exitum accedere, quo numerosiores pustulæ extiterunt, & præcocius eadem apparuerunt.

Si morbus diutius trahatur.

82. Si vero viscida limpha venenum retinente, aut propter cutis densitatem, vel magnam cuticulæ cum cute cohæsionem exanthemata non bene efflorescant (b); sed sub cuticula, aut in cute ipsa subsideant, (quod interdum post retrocedentes (76) pustulas contingit), aliquando diu trahitur morbus, recidivam sæpe alio tempore daturus, valetudine lente redeunte; interdum & mors sequitur: sed paullo diversa ratione morbus prosequitur.

Et tamen Æger convalescat.

83. Si itaque non elevatæ pustulæ, sed levis aliquis solummodo rubor cum minutissimis quibusdam pustulis in cute conspiciatur, & venenum in cute profundius hæreat, pulsus velocitas tanta non est, sed altitudo, & frequentia inæqualis, aliquando pene intermit. Urinæ nunc tenues, nunc coloratæ, &
fæ-

(b) Talis exitus frequentior est in complicato morbo.

fæpius turbatæ non multa copia veniunt, calor insignis, sed non acerrimus vexat, pene continuo tendines subfiliunt, lingua tremula est, delirio, & convulsionibus ægri identidemprehenduntur. Hæc deinde paullatim in melius vertunt sudore viscido-foetido excitato, qui & majores aliquas hydatides, & pustulas varorum instar majusculas affert.

Si Æger intereat.

84. Aliquando vero post statum (§. 83.) descriptum in soporem ægri decidunt: assiduus tendinum motibus, aut majoribus convulsionibus detenti, stupidi, obliviosi, lethargici evadunt; & demum post convulsiones varias, stertore lentius, quam in casu (§. 80.) accedente intereunt.

III. MIASMATIS MILIARIUM PROPRIETATES GENERATIM.

85. Miliarium miasma concoctionem nullam patitur; urinæ morbum non judicant, parotides, & salivatio non nisi rarissime observantur. Alvum in secunda periodo fluere utile est. Sanguis extractus varius est, plerumque cum paucis fero & gelatina concreta. In secunda periodo, aut sub finem primæ

mæ post maximos sudores coccineus educitur , & sine fero .

IV. MORBI SUCCEDENTES .

86. Qui graviter laborarunt , mortemque effugerunt, nonnulla alia incurrunt incommoda , quorum quædam diu etiam persistunt : sunt autem difficilis sudatio , aut ex quocunque motu facillima ; vari , furunculi , aliaque similia pustularum genera ; memoriæ infirmitas ; summa nervorum mobilitas , & in timorem magna proclivitas ; rheumatismus ; & cetera symptomata morbi (§. 73.) convulsifica. Hæc permanentia justum recidivæ timorem faciunt , & maxime cuti venenum hædere significant .

87. Seminium enim hujus morbi difficulter extirpatur , & qui semel hac ægritudine affecti sunt , facile in eam relabuntur . Reviviscit vero eo potissimum redeunte tempore , quod primæ accessionis tempori respondet . Sic non raro videntur puerperæ successive singulis puerperiis idem subeuntes periculum , & demum interfectæ , licet bona valetudine intermedio tempore usæ sint . Rarissimo quodam simplicis morbi exemplo liceat rem hanc illustrare .

88. Virgo annum agens 21. sanguineo-
limphatica, sana, & robusta, habitus spon-
giosi, vasis sanguineis parvis prædita, post
magnam perspirationis ex frigore externo sup-
pressionem, febre acuta paullo post hyemale
solstitium anni 1752., cum dolore rheumati-
co ad ilii sinistri regionem, & symptomatis
plerisque (73) corripitur. Quinta die exeunt
miliaria exanthemata, quæ cum magnis su-
doribus usque ad decimum septimum copio-
sissima per varias vices eruperunt, cum mor-
bi progressu (76. 77.): vigesimo primo febre
immunis extitit.

89. Lente convaluit, per reliquam hye-
mem in cubiculo maxime frigido, & humi-
do degens. Nondum ex integro valetudine
restituta redit, qui prima morbi initia fece-
rat, dolor rheumaticus, & sensus stuporis
pungitivi in digitis manuum, & pedum *grans*
dicti. His accedunt facilis ex levi causa ti-
mor, & terror, cum subsequenti palpitatio-
ne. Cum mediocri sanitate reliquum annum
transigit, sed post solstitium anni 1753., post-
quam dolor rheumaticus gravior, & *grans*
frequentior fuisset, iterum lecto decumbere
cogitur, ut consimilem morbum patiatur.
Proxime elapso vere undecimam sustulit mor-
bi hujus accessionem; primis enim tribus an-
nis

nis circa solstitium tantum prehensa morbo fuit, sed sequentibus annis bis, hyeme scilicet, & vere; ex vernali accessione gravius laborans.

90. Sine ulla febris, sed cum pulsu aliquantulum contracto intervalla sanitatis ducit sequentia incommoda ferens; dolorem ad Ilium rheumaticum; *granf*; somnia terrifica, & cum magna cordis palpitatione somnum interrumpentia; lassitudinem corporis; ad scrobiculum constrictionis sensum, & hac ex causa respirandi angustias; tendinum ad occiput rigidas tensiones; molestissimas capitis, post partum præcipue, calefactiones; aures varie frequentissime sonantes, & cum ad somnum super cervical se componit, importunas carotidum pulsationes. Semper aliquantisper tremula est, & decolores perpetuo urinas esse narrat. His omnibus a tribus annis jungitur inanis tussicula cum gustu salivarum aliquando falso, & catameniorum diminutio.

91. Hæc omnia symptomata æstivis mensibus mitiora sunt, & facile tolerabilia. Quandoque hac tempestate pustulæ aliquæ in dorso eruperunt. Nunquam, ex quo hunc morbum patitur, nec urgente canicula sudat, quæ alias antea sudore facile madebat.

92. Accedente autumno sensim incommoda (90) crescunt cum urinis aqueis ; & demum ex lassitudine , febricula , dolore capitis cogitur lectum petere : sequenti autem modo morbus progreditur .

93. Lassitudo summa corporis , assidui pene *granf* , & reliqua symptomata (90) febrem comitantur ; interdum cum angina , aliquando odontalgia , semel cum tetano morbo incipiente . Artuum tremores continuo usque ad summum morbi increscunt ; pulsu continuo contractiore facto , denique non percipiendo . Carotides gradatim cum majori violentia pulsant . Pectoris angustia , & anxietas fit summa , ut suffocari misera videatur . Sexto die sæpius , post aliquot madores , rubra , aut minutissima pellucida apparent in pectore exanthemata , quæ cito cum sudore dispaient . Hoc tempus est , quo tremores , ceteraque symptomata augentur , ut continuis concussa tremoribus convulsivis ; mente plerumque constans , sed balbutiens , & pene aphona ; caligine oculis affusa , eo redigatur perinde ac si nulla spes amplius superesse videretur . Hæc interim postquam ad summum pervenerunt , paullatim iterum imminuuntur , & jam valde inclinato morbo , olido aliquo sudore apparente , urinis tantillum coloratis ,
&

& demum turbatis solitus redit valetudinis status fere sine cuticulæ decidentia . Dies summus morbi solet esse in hyemali accessione decimusquartus , aut decimusseptimus ; in vernali vigesimusprimus , & ultra . Anno 1756. verno tempore tetani convulsio , viginti horarum spatio resoluta , morbum incepit , sed in morbo summo scotomia , & aphonia affecta fuit , quæ ad viginti dies perdurarunt , visus , & linguæ usu paullatim reddito . Sanguis extractus coccineus , & sine fero semper visus est . Ad morbum extirpandum inutilia fuerunt multorum generum præsidia , extra accessionis tempus maxime instituta . Adhibita vero sunt balnea tepida aquæ dulcis ; decoctum corticis ulmi ; acidulæ augustanæ ; aqua calcis ; lac ; chinæ carnosæ , falsæ , aliorumque diaphoreticorum decoctiones . Morbus in accessione curatus est per diluentia , demulcentia , emollientia , bezoartica , antispasmodica maxime ex succinatis , sudorifera vehementiora , antiseptica corroborantia &c. Observatum est hæc omnia incassum adhibita fuisse ; V. S. repetitam nocuisse , uti etiam opiata , & nullam utilitatem vesicantia attulisse . Binæ postremæ accessiones , in quibus nulla instituta est V. S. , assidue datæ emulsiones ex amigdalibus pini , & melonum seminibus ; & sumptus bolus ex succino , & pulvere radicis va-

lerianæ, aliquantisper mitiores fuere, vesicularum miliarium nonnullæ majores factæ sunt, & cuticula aliquibus locis decidit.

94. Hæc, uti patet, historia docet venenum, quod miliarium morbum facit, diu immutabile retineri posse, & ab impedita perspiratione maxime hujusce veneni actionem excitari. Hujus loci non est, quæ ex hac historia ad morbi naturam illustrandam consequuntur, expendere; operis ordo postulat, ut diagnosim prosequamur.

CAPUT QUINTUM.

DIAGNOSIS MORBI SIMPLICIS.

95. **P**rima morbi periodus in morbo simplici præter effecta præcipua morbi miliarium (73), ea etiam habet, quæ propria sunt morbi, quem eo tempore mentitur. Sub imagine enim rheumatismi, varii generis convulsionum, erysipelatis, anginæ, pleuritidis, odontalgia, tussis, coryzæ, doloris cujuslibet &c. morbus primum incipit, & progreditur. Morbos omnes exhibere potest ex convulsione, & inflammatione vasorum sanguineorum, aut lymphaticorum. Apoplexiam cum apparente primum erysipelate in
ea

ea faciei parte , quæ respondebat pene resoluta lateri , deinde succedentibus miliaribus , optime resolutam vidi . Sternutationis vehementissimæ purpura solutæ exemplum narrat *Joerdens* (c) . Pertinax delirium melancholicum sola purpuræ eruptione curatum jamdiu observavit *Gottlob Schoberus* (d) . Singularem immodici risus per apparentem purpuram albam evanescentis observationem nuper communicavit *Fridericus Zvvingerus* (e) . Eam malo ischiadico succedentem Berolinenses (f) notarunt , & ego ipse etiam animadverti . Ea ratione porro , qua morbus , cujus speciem præsefert , solvitur , apparent , & crescunt olidi sudores , cæteraque symptomata (73) : post expulsionem vero , qualis in simplicissimo morbo (75. ^{etc} 85.) progressus , & exitus sequitur .

96. Quandoque occurrit , ut cum idem morbus altera , aut tertia vice redierit , va-

D 2

rio

(c) *Act. curios.* vol. IX. p. 184.

(d) *Ephem. nat. cur.* cent. I. obs. XXI.

(e) *Acta helvetica . Basileæ 1751. vol. I. p. 47.* Casus est sequens . Filia viginti , & amplius annos nata , bene valens prima a celebratis nuptiis nocte cum vehementia ridere cœpit ; insoliti hujus risus causam maritus cum peteret , ipsa respondit , se vi quadam in risum cogi . Accessere febris , & præcordiorum anxietates perdurante cachinno , qui non cessavit ex integro , nisi postquam miliaria exanthemata eruperunt .

(f) *Act. Berolin. Dec. I. vol. 2. p. 17. , & Dec. II. vol. 5. p. 46.*

rio bonæ valetudinis intervallo, miliaria tandem exanthemata erumpant; sed interdum ex signis convulsificis (73) præcognitus simplex miliaris morbus sine recidiva, & ullis exanthematis sponte finit.

CAPUT SEXTUM.

DIAGNOSIS MORBI COMPLICATI.

Generatim.

97. **D**iximus a miliarium miasmate ea omnia primum produci posse morborum genera, quæ ab inflammatione arteriarum sanguinearum, & lymphaticarum, ac nervorum irritatione pendent. Si autem hi morbi non miliarium miasma tantum, sed & aliam causam habeant, morbum complicatum faciunt. Haud facile est semper statuere num binæ, aut una miasmatis causa vigeat: ut autem hoc decernatur, symptomatum, & febris magnitudo perpendenda. Quando enim a solo miasmate producuntur, in morbi initio symptomata gravia non esse consueverunt, nec vehemens febris tenet. Multam præterea lucem dabunt notæ antecedentes causæ, & cognita ægri constitutio. Patet itaque interdum morbos recensitos (§. 96.) tantum exhiberi

a miliari febris; sed alias eisdem huic febris adjungi. Eo in casu morbus complicatus oritur, cujus idem, ac simplicis progressus est (97.); at in complicato adjuncti morbi effecta persæpe pertinacia sunt sola expulsiōe miliarium pustularum nequaquam solvenda.

Cum Arthritide, & Podagra.

98. Arthritidis, & Podagræ dolores, si miliarium venenum pro causa etiam habeant, fugaces, & acerbi sunt. Miliaris morbi symptomata (73.) molesta admodum non sunt: difficulter fit pustularum eruptio, & sæpe cum funesto (83. 84.) successu.

Cum Peripneumonia.

99. Exitialis, & admodum frequens est cum peripneumonia miliarium morbi complicatio. Observatum autem est, hanc peripneumoniam speciem, præter signa (73), lateris dolores habere admodum mobiles, & fugaces, sputum primo quidem ex parte cruentum, deinde æquate subrubro-flavum, tum flavum. Hac flavedine evanescente sudores maxime urgent, & miliaria exanthemata erumpunt, dolore aut integre soluto, aut levi tantum permanente.

100. Quo mobiliiores dolores sunt; quo citius in sputis flavedo evanescit; quo magis sudores urgent, eo citius exanthemata erumpunt. Urinæ, quæ dum dolor lateris urget, rubræ sunt; eo soluto, instante eruptione, aqueæ evadunt. Aliquando morbosus humor, qui in pulmone phlogosim fecerat, nec cutim petit, ad caput deferitur; & furiosum excitat delirium, ad cutem advenientibus pustulis sedandum.

101. Si tertio, aut quarto die sputa biliosa obscura soluta appareant, aut fuliginosa; & ita quinta die perseverent, cito cum levi, aut etiam, si pustulæ in cute jam apparuerint, vehementi delirio, catarrho suffocativo accedente, inæquali, intermittente reddito pulsu, brevi pereunt eadem, aut sequenti die, omnis doloris expertes.

102. Hujusmodi ægris pene lethale est quarto die miliaria exanthemata apparere; ii mortem sæpe effugiunt, quibus sexto, aut serius eadem adveniunt.

103. Hoc in morbo suppuratio non succedit, nisi suppurandus in pulmone tumor jam morbum anteverterit.

*Cum aliis Miasmatis.**Generatim.*

104. Altera morbi complicati species est, quando ægritudines variæ ex diversa, & peculiari humorum corruptione, aut vitio productæ miliarium miasma una continent, & ad agendum excitant. Vidi miliarium morbum adjunctum febribus putridis, & intermittentibus, peticulis, variolis, morbillis. His in casibus varii diversorum miasmatum effectus varie permiscentur, utrorumque actione turbata, & anomala facta.

Cum Febre putrida.

105. Prima morbi progressio, qualis in febre putrida; nonnulla præterea habentur miliarium symptomata (73), præcipue *granf*. Pulsus celerior, & æqualior, quam in putrida febre esse soleat: octava, undecima, aut decimaquarta die, imminuto alvi fluxu, & explicatis symptomatis (73) efflorescunt miliaria exanthemata. Repente aliquando suppressa alvo, dolet, & tumet abdomen; tunc subdeliri, & in soporem delapsi ægri, pene sine exanthematum expulsiōe, ex interna gangrænosa inflammatione moriuntur.

Cum Febris intermittentibus.

106. Febres intermittentes miliarium febris junctæ paroxysmos habent sæpe per continentem febrem communicantes, cum pulsu in accessionis fine duriusculo, & contracto, urinis sedimentum non dimittentibus, & tenuibus, quibus addantur aliqua ex symptomatis (73). Sexta die ut plurimum febris disparet intermittens in continuam mutata, miliares pustulæ exeunt, & suum miliarium morbus progressum facit, quo ad finem perducto intermittens sæpe redit febris.

107. Aliquando mihi contigit videre tertianam febrem simplicem pene omnino intermittentem, secundo, aut tertio paroxysmo miliares pustulas attulisse, & frigoris tempore, cum rediret accessio, retrocedentibus repente pustulis, ægrum periisse. Purpuram albam cum quartana continua febre complicatam, & demum lethalem, horroris tempore percussis pustulis, Berolinenses recensent (g).

Cum Peticulis.

108. Prima morbi facies est febris peticularis; verum paullominus quam in ea esse
fo-

(g) *Act. Berolin. Dec. 11. vol. 7. p. 102.*

soleat , profundus , & demissus pulsus est . Paullatim accedunt effecta (73) , & symptomata peticularum mutantur . Urinæ , quæ primum turbatæ , & crassæ fuerant , diluuntur ; *grans* aliqualis perſentitur ; surditas recedit ; bombus in tinnitum mutatur ; sopor in vigiliis , aut coma vigil ; prostratio corporis tollitur ; pulsus elevatur , & frequentior fit . Primum erumpunt peticulæ , deinde vario intervallo iis disparentibus , miliaria exanthemata efflorescunt .

109. Pro varia utriusque miasmatis copia , & compositione , agendique tempore varius sequitur progressus , & exitus . Delirium quam maxime urgeri in hoc morbo video statim ac miliarium miasma cutem ferit . Exitus , si cito peticulis pustulæ adveniant , prompte per convulsiones lethalis ; sed eo in statu calor cutis minor , quam in casu (80.) . Si peticulis longo intervallo miliares pustulæ succedant , salutis spes est ; progressus vero miliarium varius , & sæpe prout (75. 76. 77. 83.) traditum fuit .

Cum Variolis .

110. Miliarium morbi cum variolis juncti pauca solum exempla mihi adhuc contigerunt .

runt. Vidi lumborum dolorem acerbissimum fuisse, variolas primum erupisse, deinde miliares pustulas; post variolarum expulsionem febrem non remisisse cum pulsu molli, & validiusculo; sed contractionem, & celeritatem pulsus increvisse; variolarum incrementum miliares pustulas impediisse; tendinum motus frequentes fuisse; cum pulsu admodum tenso deliros factos ægros sexta, aut septima die interiisse. Minime filebo *granf*, maximum ex miliaris febris signis, fugacem tantum eosdem persensisse.

III. Planum est ex vario tempore, quo miliarium miasma se extricat, diverse etiam progredi morbum debere. Variolis ad supurationis summum perductis supervenientem cum felici exitu purpuram albam enarrat *Elias Camerarius* (h), & variolas malignas, quas miliaris morbus sequebatur, descriptas dedit celeberrimus *Hallerus* (i). Casum foeminæ, quæ, post quartam miliarium expulsionem, variolas passa est, peculiari disputatione enarravit *Gottlob Schacker* (k).

Cum

(h) *Act. nat. cur. vol. 2. p. 338.*

(i) *Opusc. pathol. Lausannæ 1755. p. 120.*

(k) *Polyc. Gottlob Schacker de febre acuta exanthematica ægram quinquies serie non interrupta invadente Disputatio. Lipsiæ 1723.*

Cum Morbillis.

112. Duo tantum similis complicationis casus usque dum mihi se se obtulerunt. Animadverti faucium inflammationem, & tussim, quæ morbillos præcedunt, vehementer afflixisse; cum magno calore erupisse primum morbillos, deinde iis successisse agminatim prodeuntes miliares pustulas. *Grav* multi extiterunt præter reliqua symptomata (§. 73.). Progressus, qualis in simplicissimo morbo miliarium.

Cum Puerperio.

113. Unice restat, ut eam complicationem exponamus, quæ ex puerperio nascitur. Nunc febris statim post partumprehendit, nunc occasione febris *lactææ*, quæ solito vehementior corripit, & eam symptomata (73.) comitantur. Pulsus celer admodum est, lochia varie fluunt, aut subsistunt. Dolet sæpius uteri regio. Dum vero sudores, aliaque (73.) urgent, evanescit dolor miliaris pustulis efflorescentibus, quarum (80. 84.) exitus est. Lac plerumque parum fluit; alvus autem liquida persæpe est.

114. Si pustularum adventus uteri dolorem

rem non tollat, aut hic pertinax vexet; nunc soporosa, nunc deliræ, multum anxie, demum continuo delirantes convulsæ moriuntur.

CAPUT SEPTIMUM.

PROGNOSIS.

115. *A* Cutorum morborum non omnino certæ sunt prædictiones, neque mortis, neque sanitatis ex sententia Hippocratis (1); sed in miliarium morbo quam maxime fallaces. Prædictionem autem plura difficilem reddunt; quantitas enim miliarium miasmatis justo æstimari nequit. Varia quoque ægrorum constitutio, & potissimum diversa cutis natura faciliores, & graviores convulsiones accersit, aut e contra. Quælibet denique causa pustulas deprimens, alias bene versurum morbum in feralem mutare potest.

116. Majus, aut minus periculum generatim pendet a miliarium veneni copia; humorum visciditate; cutis densitate, & irritabilitate.

117. Robusti, sanguinei, strigosi, difficile perspirantes, herpete, aliisque similibus cutis vitiis

(1) *Aph. lib. 11. n. 19.*

vitiis primum affecti, podagrici, vini potatores, & quos longa moestitia exercuit, magis periclitantur.

118. Mollioris e contra texturæ homines, & imbecilli morbum facilius evadunt. Foeminae etiam præ masculis convalescunt.

119. Cito, & in salutem finituum morbum auspicari potest Medicus, quando symptomatis convulsificis (73) abeuntibus, pulsu molli, & amplo reddito, pustulae grandescunt multo fero plenae.

120. Dolor capitis ante quartam diem repente, maxime in sanguineis, evanescens malus est.

121. Pulsus maxime contractus majorem morbum portendit; perniciosum est pulsum post expulsionem adhuc contrahi; & valide accelerari, & tendi; hæc tensio proximas convulsiones significat.

122. Sudores quo magis diffusi, & præcocius, eo peiores; præcipue si pulsus magna contractio una sit.

123. Urina incerta, & fallax nota est.
Mala,

Mala, quæ prompte ex rutila in aqueam mutatur. Constanter, & diu aquea etiam periculosa. Albescens, & veluti serum lactis turbata, muriatici salis fusionem indicat; & morbi plerumque longitudinem.

124. Stuporis illius pungitivi *granf* dicti frequentia, & sensatio plurimis in locis insignem miasmatis copiam arguit. Si cum pulsu contracto, sudoribus, urinis aqueis, aliisque hanc miasmatis copiam denunciantibus, *granf* leves sint, & rari, perniciosum est; significat enim venenum viscida lymphæ irretiri, quæ opportunam pustularum eruptionem impediet.

125. Febris vehementia in prima periodo graviores morbum non efficit, cum ea non ex miliarium miasmate, sed ab alia causa pendeat, minimeque in simplicissimo, sed in simplici, & complicato morbo contingat. Tunc autem ad prædictionem inquiratur, quid causa febrem movens ad miliarium pustularum progressum conferat.

126. Eruptionis tempus quo citius advenit, eo pejus. Tertio aut quarto die exeuntes pustulæ septimo, & octavo plerumque lethales; minus funestæ quas sexta dies affert.

Serius

Serius advenientes frequenter bonum exitum habent , nisi cutis , aut humorum densitas magna , aliufve morbus citiorem pustularum eruptionem prohibuerit .

127. Quo citius apparent, plerumque diutius protrahitur morbus , per plures vices (77) exanthematis efflorescentibus .

128. Minutæ pustulæ mali ominis sunt , maxime si multæ fuerint . Quæ dum exeunt, non puncturam , sed pruritus faciunt ; malæ etiam habentur . Pessimum est disparere ; & eo in statu ægros vomere ; minime , aut male videre ; cum strepitu potulenta ingurgitare ; singultire , & loquaces balbutire .

129. Quo copiosiores , & magis foras pustulæ exierunt ; eo promptior , si subsideant , mors accedit . Quæ modo subsident , modo efferuntur, longam sæpe ægritudinem pariunt .

130. Post eruptionem permanentia , & fortiter vexantia symptomata convulsifica (73) mali ominis sunt . Si æger summopere timeat , & spem salutis abjiciat , vel cum gravi terrore , ac corporis concussione expergiscatur , valde periclitatur .

131. Cutis post expulsionem minime tumefacta malum indicium præbet; male etiam prædicendum, si eo tempore ex appositis cucurbitulis cutis non elevetur; vel epispastica vesicam non excitent.

132. Convulsiones, quæ morbum inchoant, aut ante expulsionem nascuntur, fere semper solvuntur; exitiales autem sunt, quæ pustularum subsidentiam consequuntur.

133. Stillæ sanguinis e naribus, quocunque tempore, funestæ sunt. Ab hæmorrhagia, quæ post expulsionem conquiescit, metuendum est. In casu (83. 84.) hæmorrhagia, licet copiosa, non juvat.

134. Sanguis ex vena secta extractus si continuo coccineus, & sine sero sit, timendum valde est; maxime si præcox copiosa pustularum eruptio fiat.

135. Ex adductis eruitur prognosis morbi simplicis, & complicati, si illa etiam considerentur, quæ in varii hujus morbi diagnosi dicta fuere. Extra dubium est morbi complicationem ejusdem periculum plerumque augere pro varia morbi adjuncti indole. Pessima omnium est miliarium cum variolis conjunctio.

136. Recidiva expectanda si morbo soluto nulla, aut pauca sequatur cuticulæ decidentia; persistant vero aliqua ex symptomatis convulsificis.

CAPUT OCTAVUM.

EXTISPICIA.

137. **H**ominum hoc morbo ereptorum cadavera cito intolerabiliter foetent, & intumescunt. Calorem tenacissime servant; & naribus sæpe non sine vehementia sanguis exilit.

138. Virum, quem miliarium morbus sustulit (m), & puellam ex eadem ægritudine defunctam Berolinenses fecarunt, præter vasa venosa summe turgida nihil memorabile observantes. Eadem concreto cruore plena reperta fuisse testatur *Fridericus Hoffmannus* (n). Quo tempore primum in hac urbe vagari cœpit hæc febris cum nobilium puerperarum clade, a vigilantissimo Rege nostro mandatum est, ut anatomica dissectione in morbi naturam inquireret Joh. Baptista Bianchi, qui tunc Anatomes Professoris munereungebatur,

E

nunc

(m) *Ast. Berolin. Dec. 1. vol. 2. p. 75. 76.*

(n) *Med. sist. tom. 4. pag. 206.*

nunc Magistratus Medicorum Princeps est. Is autem certiores me facit se reperiisse quandoque uterum aliquo loco inflammatum; veram autem mortis causam scalpelli aciem effugisse. Ego ipse cum simplicissimo miliari morbo sublatum anatomica dissectione investigarem, vasa venosa capitis maxime sanguine distenta, nihil insuper adinveni.

CAPUT NONUM.

MILIARIUM A NONNULLIS ALIIS EXANTHEMATIS DISCRIMEN.

139. **P**Ræter symptomata convulsifica (73), & aliquot alia hujusce morbi peculiaria; sudoris nempe olidi impetus; pulsus cum urina aquea contractionem; minorem, quam in reliquis exanthematis, ante eruptionem febris vehementiam; nec non propriam cujuslibet exanthematis juxta naturam suam invadendi rationem, pustulæ ipsæ etiam se se distinguunt.

140. In febre scarlatina æquali rubore tota cutis perfunditur absque pustulis. Morbillo-
rum pustulæ in pectore, in facie, & reliquo corpore promptè agminatim erumpunt, nec in vesiculas abeunt, & majorem faciunt cutis ruborem, quam miliarium exanthemata.

Pur-

Purpura rubra (o), plerorumque Auctorum non solum pustulas multas, sed & etiam vesiculas interdum affert; verum in hoc morbo pustulis interceptæ areæ vehementer rubent, pulsus autem validus, & amplius est. Qui omnia perpenderit, & una comparaverit, is videbit non difficile hæc singulas exanthematicas febres inter se distinguere posse.

CAPUT DECIMUM.

REMEDIORUM EVENTUS IN MORBO NON COMPLICATO.

141. **V**Enæ sectio in prima periodo minime pertimescenda, & gravius peccatur, eâ neglectâ, quam si paullo liberalior extiterit. Vehemens febris, delirium, & reliqua gravia symptomata (76) alterius periodi venæ sectione non sedantur; imo convulsiones, & mortem ab ejus institutione accelerari vidi.

142. Emetica, quæ sine purgatione operantur, promptiorem, & faciliorem, sed non miorem exanthematum expulsiorem reddunt.

143. A purgantium antiphlogisticorum repetita adhibitione retardari, & cum ægri manifesta utilitate omnem quandoque exanthe-

E 2

matum

(o) Hæc a quibusdam dicitur febris miliaris benigna.

matum expulsionem prohiberi pluries observavi. Post expulsionem purgantia nocuerunt.

144. In ægri perniciem efficaciora diaphoretica præscripta fuisse animadverti. In prima periodo eruptio festinat ex eorum usu; in alterius periodi casu (76) febrim, & calorem adaugent, quin exanthemata propellant.

145. Antiphlogistica ex acidis eruptionem remorantur; miliarium etiam miasma aliquo modo corrigunt, maxime quæ ex regno vegetabili desumuntur. Assiduus & multus eorum usus in altera periodo nocumento non caret.

146. Absorbentia neque hilum morbi impetum, aut atrocitatem fregerunt; magnam autem diluentia, emollientia, acescentia utilitatem attulerunt.

147. Ex vesicantium usu excitatum ulcus pustularum eruptionem non sustulit, aut imminuit; neque male erumpentium, aut repercussum exanthematum materiam deduxit; nisi quando viscidæ limphæ miasma inhæsit. In simplici morbo pertinacem rheumatismum, ac dolorem solvit ad afflictam partem proxime admotum epispasticum. Vesicantium actio pulsum elevat, & eruptionem sollicitat. In statu

statu (76) vesicantium ulcera plerumque exsiccantur; eoque tempore applicita epispastica perniciofa sunt, aliquando utilia in casu (83).

148. Frictiones excitant exanthemata lente, & difficulter erumpentia, tum etiam, in casu (83), subsidentia. Inquietos, & convulsionibus jam fereprehendendos ægros etiam levant.

149. Eadem fere præstant cucurbitulæ, si maxime cum scarificatione sint. Inquietudines, & advenientes (76) convulsiones aliquando moderantur, aut fugant, eæque utilius adhibentur in statu (83). Delirium (76. 80) magna cum scarificatione occipiti appofita cucurbitula aliquando sedavit; hoc remedii genus efficacius visum est, quando delirium aut in prima periodo, aut initio secundæ (100) advenit.

150. FOCUS in secunda periodo adhibiti, five ad pedes, five ad artus, per linthea calida, & humentia eosdem involvendo, utiles admodum sunt. In casu (76) ad calorem moderandum, cutis ficcitatem tollendam, & convulsiones arcendas, aut sedandas nihil magis conducit, quam focu moderate calido quantum licet corporis mollire, & fovere.

151. Vesicularum miliarium disruptio nullius est emolumenti; nam disruptæ vesiculæ prompte repullulant, neque fero vesicularum elicitò minuuntur symptomata.

152. Convulsiones denique, quæ pustularum eruptionem sequuntur, nec opiatìs, nec antispasmodicis obediunt.

CAPUT UNDECIMUM.

NUM ANTE LIPSIAE EPOCHAM VISA SIT MILIARIS FEBRIS.

153. **I**ls expositis, quibus historia morbi continetur, anteaquam in ejus naturam inquiratur, opportunum videtur investigare, num revera novus morbus, & veteribus invisus sit miliarium febris; quod ut accuratius decernamus, præcipuas, quæ ad rem nostram faciunt, Auctorum observationes afferemus.

154. Medicinæ parens *Hippocrates* pluribus locis pustularum in febribus advenientium mentionem habet. Pustulas velut a *culicum morfu* productas observavit in *Fullone*, *Pherecte*, & *Euphranoris filio* (p), quas asperitudines

(p) *Lib. VII. de morb. popul.*

tudines cutis miliaceas nominat, ubi æstivas febres, quibus mulieres vexabantur, describit (q). *Pustulæ pruriginosæ calidæ*, velut ambusta cute per totum corpus in *Andrea* circa vigesimam quintam effloruerunt (r). *Timonactis* filio ferme bimestri in cruribus, & in coxis, & lumbis, ac imo ventre, & tumores valde rubicundi: his autem sedatis convulsiones, & comitiales fiebant sine febribus multis diebus, & mortuus est (s). In *Sileno* octava die papulæ cum sudore rubræ, rotundæ, parvæ veluti variæ permanebant, non abscedebant. Pronunciavit etiam Hippocrates: quibus in febribus continuis pustulæ per totum corpus erumpunt, lethale, si non purulentus abscessus fiat, maxime autem circa aurem his fieri solet (t). Inquit etiam: quibus salsa sputa cum tussi subsistunt, iis corpus velut efflorescentibus pustulis rubescit, ante obitum vero exasperatur (u). Hæc potissima sunt loca Hippocratis, quibus miliarium morbum indicari nonnulli volunt. Ego quandam quidem miliaris morbi imaginem aliquibus in locis exhiberi video. Tanti vero non est, ut evincat, revera iis locis Hippocratem de miliaribus exanthematis fuisse locutum.

E 4

155.

(q) *Lib. II. sect. III. de morb. popul.*(r) *Lib. VII. sect. II. Epidem.*(s) *Ibid.*(t) *Coac. præn. sect. I.*(u) *Coac. præn. sect. II.*

155. Hippocrati cœvus celeberrimus Scrip-
tor *Thucydides*, atrocem Atheniensium pesti-
lentiâ describens, (x) ait: & corpus quidem
exterius tangenti non erat admodum calidum,
neque pallidum, sed subrubrum, lividum, parvis
pustulis, & ulceribus efflorescens; interiora vero
ita flagrabant, ut neque tenuissimorum vestimen-
torum, aut linteorum injectiones sustinerent, ne-
que aliud quidpiam præter nuditatem, & liben-
tissime in aquas gelidas se conjicerent. Galenus
narrat (y) in pestilentia, quæ prolixiorem æsta-
tem est consecuta, quibusdam corpus circum-
undique scatuisse pustulis nigris, paullatim dein-
de siccescentibus, & veluti squama decidentibus.
Avicenna (z) signa febris pestilentis referens
nonnulla recenset etiam miliaris febris pro-
pria, anhelitus nempe difficultatem cum magna
respiratione, urinas interdum aqueas, sudores
fœtidos &c. Quod vero ad rem nostram ma-
xime facit, addit: quandoque accidit cum ea
bothor subalbida, & rubea, & quandoque est
velocis apparitionis, & velocis occultationis.
Nicolaus Massa (a), ubi agit de carbonibus, &
aliis tuberculis, observat eos nunc magnos, nunc
par-

(x) *Thucydidis de bell. Pelopon. lib. VIII. cum notis Josephi Vvase, & Andreae Ducheri Amstelodami 1731. fol. vid. lib. II. §. 47.*

(y) *De atra bile cap. IV.*

(z) *Lib. IV. fen. 1. tr. IV. c. 2.*

(a) *De febr. pestil. &c. lib. Venetiis 1540. 4. vid. cap. VI.*

parvos, nunc duros, nunc in vesicam abeuntes, easque modo magnas, modo parvas esse. Observationem febris pestilentis cum pustulis refert *Johannes Baptista Montanus* (b). Qui peculiarem autem de febre pestilenti librum scripsit, *Petrus Salius* (c) exanthematum, quæ febribus pestilentibus superveniunt, differentias accurate prosequitur. Animadvertit autem differre colore, quoniam alia alba sint, flavida alia, alia rubra, punicea etiam, aut nigra, distinguuntur etiam magnitudine quibusdam milii semen vix æquantibus, aliis superantibus, ita tamen ut viciæ majoris magnitudinem raro excedant. Monet autem, iterumque monet cum peticulis non esse confundenda. Eadem post *Petrum Salium* fere repetit *Lazarus Riverius* (d).

156. Sed omnino ad miliarium morbum referendæ mihi videntur pustulæ, quas vidit *Diemerbroek* (e) anno 1636. in duabus mulieribus peste Noviomagi correptis. In muliere febris pestilenti correpta (f), quæ nullum pestis externum signum habuit, ait, nona die apparuerunt pustulæ parvæ, rubicundæ magnitudine milii seminis in toto corpore. In inguine etiam
bubo

(b) *Consult. medic. cent. II. Venetiis 1559. vid. p. 598.*

(c) *Vid. cap. XVIII.*

(d) *Prax. med. lib. XVII. sect. III. cap. I. de febr. pestilent.*

(e) *Traët. de pest. histor. XXVII. & C.*

(f) *Histor. XXVII.*

bubo ovi columbini magnitudine protuberavit ,
 atque sic ægra convaluit . Uxor Lamberti de
 Schermbeeck (g) peste correpta nullum externum
 pestis signum habuit . Quarta die totum corpus
 phlegmonoso quodam rubore suffusum , & exiguis
 pustulis non majoris , quam milii seminis magni-
 tudinis obsitum fuit . Hinc anxietatem multum
 levatam fuisse sensit . Verum ægra sudoris fœ-
 torem fastidians me nesciente indusium mutavit ,
 & sordido abjecto aliud nitidum induit , quod ta-
 men prohibueram . Hinc protinus evanuit tota
 illa corporis rubedo , & pustulæ quasi exsiccatae
 subsederunt . Febris acutissima cum maximis an-
 xietatibus , & capitis doloribus accessit , quæ
 ægram intra sex horas jugulavit . In adnota-
 tionibus autem ad hanc historiam habet raro
 pestilentem febrem tali modo solutam fuisse ;
 quibus hæc exanthemata eveniebant , evadere , ni-
 si sudorem contemnerent ; & pustulas primum ex-
 siccare , deinde cuticulam decidere .

157. Peticularum , quæ Tridenti anno
 1591. grassatae sunt , differentias exponens
 Octavianus Roboretus (h) innuit ab aliis cutim
 non elevari , neque asperam , aut inæqualem red-
 di : alias vero , (quod rarissime eveniebat) exi-
 guorum tuberculorum instar , atque variolarum ,
 quæ .

(g) Hist. C.

(h) Tr. de febr. peticul. &c. Tridenti 1592. 4. v. p. 189.

quæ tamen rarissime admodum suppurari visæ sunt, fuisse paullo elatiores. Peticularem etiam febrem Petrus a Castro (i) distinguit in pulicarem, & culicarem. Prima nullam prorsus elevationem in cute producit, altera aliquam, aut etiam vesiculas, seu hydatides, quæ non carent sua malignitate. Verum peticularem febrem, in qua primum peticulæ, deinde miliaria exanthemata effloruerunt, diligenter narrat Lazarus Riverius (k).

158. Experientissimus sui ævi Medicus Johannes Crato (l) consilium dedit pro Barone dolore capitis afflicto post febrem, quam ipse quidem peticularem vocat, at mihi miliaris potius vocanda esse videtur. Huic etenim viro post capitis dolorem, & pectoris gravitatem, quibus

(i) De febr. malign. puncticulari §. VII.

(k) Obs. 21. C. 1. de febr. purpurata. Die 18. mensis junii anni 1630. Gratianopoli vocatus fuit ad D. de Chapullay febre continua laborantem ab octo diebus. Pulsus erat valde frequens, & inæqualis, & corpus totum exanthematis purpureis refertum. Decimaprima die æger delirio, & convulsionibus vexabatur. Decimaquarta die paullo melius se habuit. Decimasexta die pustulæ quamplurimæ animadversæ sunt instar variolarum ad suppurationem tendentes magno quidem numero circa vesicatorium, tum sparsæ per dorsum, lumbos, & nates. Decimaseptima prædictæ pustulæ majori ex parte eruptæ apparuerunt, & ad exsiccationem tendentes, verum in parte anteriori circa hipocondria, & pectus pustulæ perexiguæ pellucidæ, & diaphanæ humore seroso referæ infinito propemodum modo apparuere &c.

(l) Consiliorum medic. lib. opera & studio Laurentii Scholzii. Francofurti ad Mænum 1598. v. p. 814.

quibus multis diebus vexatus fuit , tandem una nocte in toto corpore eruperunt exanthemata rubra , minime lata , quæ in pectore evanescere paulo post cæperunt . In manibus autem quasi papulæ aliquid humoris conceperunt , & ichor effluxit . Cum maximo pruritu tota cuticula renovata fuit . Cum vero erupissent exanthemata , & papulæ , copiosissime quinque noctibus sudavit &c.

159. Febrim quamdam esserosæ nomine describit Zacutus Lusitanus (m) in duobus pueris observatam , quibus cum febre valida , dolore totius corporis , & lassitudine una nocte pustulæ in superficie corporis affatim apparuere , & ita increvere , ut matutino tempore pueri scalpentes eas disrumperent , a quibus emanavit tenuissimus ichor , ... & nova materia ad cutem confluyente aliæ de novo pullularunt pustulæ aliis jam exsiccatis ... Sanguine misso , julapiis ptisanis , & levi solutivo ulcera sponte siccata , & sic puelli sanissime deinceps vixerunt . Consimilia serosa exanthemata observavit Carolus Piso (n) , qui refert in nobili puero detento febre vehementi , quam comitabantur magna lassitudo , & summa pectoris angustia , & dolor capitis , quarta die post vigilas , & delirium maculas in toto corpore apparuisse , maculas autem sensim elevatas

(m) *Prax. admir. lib. 111. obs. 16.*

(n) *Observat. Selecti. lib. sec. V. cap. 4.*

tas fuisse non in acumen, & conum, sed longe, lateque admodum, ut universa facies una cum toto corpore non sine horrore spectantium admodum intumesceret; eæ autem sero ebulliente turgabant, ut totum corpus vesiculis scatere videretur &c. Num hæ Zacuti, & Pisonis observationes ad miliarium morbum pertineant, videant alii; mihi quidem alterius naturæ fuisse videntur; & Pisonis exanthemata ad urticatam quandam febrem referrem.

160. Qualia in miliari febre exanthemata efflorescunt, ea etiam in variolis ab Avicenna (o), & Epiphanio Ferdinando (p) observata sunt. Qui Mortonum ætate consecuti sunt Medici ea plerique adnotarunt, & lymphaticas variolas dixerunt. In angina vero gangrænosa minutæ pustulæ in collo, & pectore sæpe videntur (q); imo in ea gangrænosa angina, quæ novæ Angliæ viginti, & amplius ab hinc annis funesta admodum fuit, & a Gulielmo Duglass (r) describitur, pustulæ in toto corpore nascebantur.

161.

(o) Lib. 4. sæn. 1. tr. 4. cap. 6.

(p) Historiæ centum. Venetiis 1621. v. p. 234.

(q) Vid. Marcum Aurel. Severinum de pestilente, ac præfocante pueros abscessu, & Fothergill. l. c. p. 22.

(r) The Practical history Of an epidemical feaver vvith an angina ulcusculosa. Boston in New England 1736. 8.

161. Ex observationibus itaque *Diemerbroek*, (156), *Cratonis* (158), *Riverii* (157) colligi potest vera miliaria exanthemata ante Lipsiæ epocham jam visa fuisse, & miliaribus similia in peste (155), peticulis (157), variolis, & angina maligna (160) occurrisse: ubicunque nempe gangrænosam indolem humores nostri adepti forent; videmus enim in gangræna etiam a causa quacunque similes exoriri malignas vesiculas.

162. Integra vero nostri morbi progressus historia ostendit ex Lipsia petendam esse morbi originem, & idcirco tanquam novum morbum ex contagio (s), non ex mutata vietus ratione invecum esse considerandum.

163. Quænam vero causa morbum Lipsiæ excitaverit, plane ignoratur: ea etiam latuit præ-

(s) Per hominum consortium aëris ope morbum communicatum fuisse planum, apertumque esse puto (§. 58.); aliquando etiam contactu se se multiplicavit. Narrat Joseph Grunvvald. (v. app. ad vol. 6. p. 42.) interdum contigisse, ut, cum ægri assistentium manus deoscularentur in gratiarum actionem, ab osculo macula excitaretur, in cujus medio pustula veluti variolosa excrescebat &c. Hanc ad rem confirmandam singularem adducam observationem. Nobilis Matrona filiae suæ hoc morbo detentæ diligentissime assistens, & frictiones ipsa exercens retulit pustulas miliares in manibus, & brachio sine incommodo efflorescentes, talis efflorescentia quum aliquandiu perdurasset, & ex improvviso evanisset, simili morbo paullo post laboravit.

præstantem , & accuratum *Velschium* , qui morbi novitatem primus attendit . *Conradus Triumphus* (t) ait ex nonnullorum opinione *Lipsienses* a *Polonis* morbum contraxisse , & hos a *Moscoviticiis* , qui cadavera humana olim comedebant . Mihi liceat suspicari pestis seminium esse , quod ea ratione propter cœli diversitatem degeneraverit . Pestis seminium miliaria exanthemata anno 1637. produxisse nos docet *Diemberbroek* (156) . Sudor Anglicus præterea miliari feбри analogus morbus in Anglia ortus est ex pestis miasmate , quod ex Rhodo insula milites *Henrici Septimi Gallorum Regis* in Angliam transportarunt (u) .

(t) *L. c. §. II.*

(u) *V. Freind hist. med. , & Ragionamento sopra il contagio pestilenziale di Riccardo Mead tradotto in Toscano &c. Firenze 1734. V. p. 5.*

CAPUT DUODECIMUM.

*MIASMATIS MILIARIUM
PROPRIETATES.*

164. **A** Eris ope ex hominum consortio
(⁵⁸57) multiplicatur, & diffunditur.

165. Per aliquod tempus, & diu etiam
innocuum (19 21 34 36 37 45 50 87 96)
in corpore hospitatur.

166. Peculiari, & propria vi solida, &
nervos potissimum convellit, & tendit (72
73).

167. Sanguinem, & præcipue lympham
cogit (85⁹⁵96).

168. Plerumque primo vasorum lymphati-
corum inflammationem facit, quæ resolvitur
(95); postea etiam sanguineorum.

169. Mobilis naturæ humor fugacem id-
circo, facileque solubilem inflammationem
facit (95 98 99).

170. Ad cutim magno impetu a natura
pro-

propellitur , mobilisque alibi humor ibi figitur .

171. Sudoris , & perspirationis materiam peculiari vi corrumpit (73) , quod ostendit sudor , dum miasma cutim petit , statim olidus (73 95) .

172. Vis hæc corruptiva in altera morbi periodo ad alios etiam humores extenditur , excepto sanguine : quod probant excreta biliosa foetidissima (76 77) & cadaveris status (137) .

173. Cutis nervis maxime inimicum est hoc miasma (76 83 90 93 &c.) .

CAPUT DECIMUMTERTIUM.

MIASMATIS NATURA.

174. **H**Æc constitui posse videtur in substantia tenuissima, exstimulanti, veneno prorsus æquiparanda. Tenuitas demonstrari videtur a miasmatis proprietatibus (168 169 170); quod enim tenuissimum sit, idcirco alibi mobile retinetur solum a minimis cutis vasis, atque iis præcipue, quæ in extima cutis facie sub cuticula hiant. Vim exstimulantem comprobat satis universus morbi progressus. Maxima vero, & prompta, quam in nervos exercet, actio tantæ malignitatis arguit hoc miasma, ut omnino veneno æquiparari possit. Neque sane ab hoc miasmate natura longe distat hydrophobiæ venenum, quod assertum effectuum utriusque consideratione illustrabimus. Hydrophobiæ venenum diu in corpore innocuum hospitatur; rabiei incipientis effecta sunt convulsifica, quæ perpetuo crescunt; & cadavera hominum a lupo rabido demorsorum celerrime computruisse narrat *Joannes Astruc* (x). Ex his patet proprietates miliarium miasmatis (165 166 172) etiam cum hydrophobiæ veneno

(x) *Disput. de hydrophobia. Monspelii 1719. 12.*

veneno communes esse. Hoc intercedit discrimen, quod hydrophobiæ venenum sanguinem sæpe figat, maxime in œsophago, ventriculo, intestinis, pulmone; miliarium autem miasma lympham sæpius inficiens, (*for-^{us}san tenuior*), eam in extimis vasis cutis figat. Convulsiones funestæ in hydrophobia sæpius ex gangrænosa vasorum inflammatione, in miliari febre ex cutis affectione producuntur. Analogum quoque miliarium miasmati est celebre mytulorum venenum, de quo docta Dissertatione differuit Præcl. *Paulus Gerardus Moerhingi*us (*y*). Recte igitur miasma miliarium veneno æquiparatur. Penitus in ejus naturam introspicere nobis non licet, & libenter hujus generis investigationes prætermittimus; particularum enim, quibus venena plura operantur, naturam assequi non licet. Videant alii, num acidum, an alkalinum sit; animatum hoc miasma, nec ne: nobis satis est, quantum licuit, miasmatis præcipuas proprietates determinasse.

(*y*) *Epistola de mytulorum quorundam veneno &c. V. append. ad Act. cur. vol. 7. p. 113.* Mytulorum, (qui, ut Auctor putat, ab urticis marinis venenum contraxerant), ejus primo maximas præcordiorum anxietates, deliquia, & mox convulsivos; deinde papulas, & vesiculas in universa cute brevi excitavit.

CAPUT DECIMUMQUARTUM.

*IN MORBI NATURAM, ET PRÆCIPUA
PHOENOMENA INQUIRITUR.*

175. **I**N prima periodo levem quandoque morbum exhibet, &, si de simplicissimo sermo sit, nihil aliud apparet, quam miasmatis ad cutim motus cum symptomatis morbi convulsificis (72 73). Si agatur de morbo simplici, qui longe frequentior est, morbum exhibet ex inflammatione vasorum lymphaticorum, aut sanguineorum, nervorumve irritatione pendentem. In altera periodo inflammatoriam evidenter indolem morbus habet non sine humorum corruptela (171 172).

176. Contractio pulsus huic morbo propria producitur a vi hujus miasmatis (166): ex ea etiam deducenda sunt symptomata convulsifica (73 &c.), atque ex vi contractionis vasorum, tum etiam ex miasmatis proprietate (171) non difficulter ratio reddi potest sudorum, qui assidui, & olidi hoc in morbo erumpunt.

177. Stuporis pungitivi *granf* dicti, rationem deduci debere ex vi stimulante miasmatis probat hujusce symptomatis præsentia, usquedum excernendum idem in corpore persistit (75 89 &c.). Putamus idcirco stuporis hujus pungitivi sensum excitari a fibrarum nervearum punctura (z), quam consequitur nervorum tensio, qua vasa veluti strangulantur. Quoniam autem in digitis manuum, & pedum firmitus cuti hærens cuticula pustularum eruptioni renititur, & miasma cogitur ibi profundius in cute residere; eapropter magis hisce in locis stupor ille pungitivus molestus est. Forsan etiam major ibi nervorum sensibilitas hujus effectus causa est?

178. Qui consideraverit vi magna pulsum contrahi, & nervos hoc in morbo tendi, & convelli, is explicabit, cur ea ratione, qua crescunt memorata symptomata convulsifica, urinæ decolorentur. Ingens porro aquei lotii copia in altera periodo (76 80) repetenda est non solum ex nervorum contractione, sed ex motu humorum velocissimo, & diminuta eo tempore sudoris, & perspirationis evacuatione.

(z) Adnotetur hoc miasma, dum pustulas in cute elevat; puncturam facere (§. 74.)

179. Cum dolor cæteris paribus acerbior sit, majori existente fibrarum nervearum tensione, quæ ab hoc miasmate plurimum increfcit; patet, cur dolores in morbo simplici (95 98) vehementes, & acerbi sint.

180. Tenuiffimum miliarium miasma ad ea vafa delatum, quæ cuticulam cuti jungunt, aut immediate, fi velis, sub cuticula hiant, atque ibi retentum humoris perspirationis excretionem impediens, & irritatione majorem affluxum promovens, cogit eadem, ut opinor, in hydatidem ab appellente continuo humore amplificari, usquedum hujusce vasculi substantia separetur, & cum ea miasmatis particula abeat.

181. Donec ad memorata maxime exteriora vafa venenum delatum fit, cutim pertransiens perpetuo fimptomata convulsifica facit, eo quod præ reliquis humani corporis partibus sensibilis cutis fit, & pene nervorum contextus. Observamus autem omnium deterrimas convulsiones fequi subsidentes pustulas: hujus phænomeni cauffam anatomica observatio aperit, qua edocemur, nervos in extrema cute abire in nudas papillas. Si itaque tenuiffimum (174), maxime exftimulans, veneno æquiparandum miliarium miasma

ma propter depreſſas puſtulas in has papillas agat , nihil mirum , ſi vehementiſſimæ convulſiones ſubſequantur . Ad hujus phænomeni explicationem adduci poſſent venena nonnulla , uti Aſpidis , Viperæ Virginicæ &c. (a) , quæ brevifſimo temporis ſpatio morſu necant , uti veriſimile eſt , cutis nervos afficiendo : ſed placet evidentiori exemplo rem hanc patefacere , convulſionum nempe , quæ ſimpliciſſimam quamlibet nervi puncturam conſequentur .

182. Miasmatis ſubſtantia in cute hærens nervos , vaſaque exſtimulans inflammationem in cute facit vaſorum ſanguineorum , & lymphaticorum . Huic cutis inflammationi ſi addas majorem vaſorum vim contractilem , humorum , & ſanguinis hoc in morbo denſitatem , habes , cur tanta febris accendatur cum tam magno calore ; cur cutis intumeſcat ; & quæ reliqua hoc in morbo occurrunt , præcordiorum nempe anxietates , fitis , inquietudines &c. , brevi naſcantur .

183. Magnus fluidorum cum ſolidis affrictus , ſummus calor , ipſa miasmatis actio (171 172) in cauſa ſunt , cur olea attenuentur , ſalia volatilia reddantur , corrupti-
vam

(a) *An account of Virginia by M. Clayton.*

vam indolem humores acquirant, biliosa foetidissima egerantur, & salia muriatica soluta urinam, & salivam inficiant (77).

184. Cerebrum, & caput universum sanguine repletur præter modum propter nervorum motus convulsivos, febris vehementiam, & inflammatae cutis resistantiam, ex qua fit, ut sanguis ad interiora urgeatur, & propter nervorum motus ad caput determinetur.

185. Quum pluries animadverterim ægros sine vehementi febre, & absque insigni cutis inflammatione, & gravibus symptomatis, salutis magnam spem facientes, ex depressis pustulis brevissimo temporis spatio e vita ereptos fuisse; hanc eapropter opinionem teneo mortis causam hac in ægritudine non febris vehementiæ, non cutis inflammationi, sed nervorum, & præcipue papillarum cutanearum puncturæ tribuendam esse. Quid autem nervus hac occasione patiatur, unde vehementissimæ universales convulsiones nervorum omnium producantur, me ignorare prorsus fateor.

CAPUT DECIMUMQUINTUM.

*CURATIO MORBI SIMPLICISSIMI
IN PRIMA PERIODO.*

186. **Q**Uandoquidem certum est malum fere totum, omnesque turbas excitari a miasmate quodam venenatæ indolis ad cutem delato, prima indicatio, quæ statim se se offert, hæc esse videtur, ut remedio quodam efficacissimo venenum hoc corrigatur, aut ea ratione immutetur, ne possit amplius, etsi ad cutem delatum, consueta mala producere; altera ut evacuetur, prohibeaturque ne cutim petat.

187. Specifici cujusdam ad *febres puerperarum mali moris* (hoc est adversus febrem miliarum) certiores fecit Francofurtenses Medicos sexdecim abhinc annis *Johannes Gerardus Vvagner* Medicus Lubecensis (b). Hujus remedii tantam esse vim prædicat, & efficaciam ad morbum hunc curandum, ut neque unica puerpera hac methodo pertractata perierit. Efficacissimam hanc medelam facit pulvis

(b). *De medicamento quodam ad puerperarum febres mali moris Epistola. Lubecæ 1742.*

pulvis quidam mole parvus prope insipidus, & inodorus, cujus drachma una tribus aquæ cujusdam destillatæ soluta tertia, vel quarta quaque hora exhibeatur, statim ac apparent signa futuræ purpuræ, aut metus est, ne in febrem purpuratam ægra incurrat. Quod si jam purpura in cute effloruerit, tunc majori frequentia datur singulis nempe horis eadem dosi, vel, si opus est, majori tamdiu, donec memorata symptomata mitescant. Cum autem omnino evanuerunt, tunc paullatim medicamentum hoc derelinquitur. Alvum hæc medicina non ciet, nec alias promovet evacuationes, nisi, ut ait Auctor, forte urinas ab initio lixivii coloris, deinde per aliquot dies valde crassas criseos loco habere velimus: verum correcto veneno malignam morbi indolem in bonam, & benignam convertit, brevique id peragit temporis intervallo, cum laudatus Auctor referat puerperas hac febre correptas octiduo pristinæ valetudini fuisse restitutas, nullo prorsus malo superstite. Quod ad lochiorum fluxum spectat, adnotat Præcl. *Vvagner* pulverem suum idoneum apprimere esse huic instaurando, & revocando. Num experientia, aliorumque Medicorum observationes egregii hujus inventi laudes confirmaverint, prorsus ignoro, neque scire potui (c), num

pro-

(c) Doctiss. Hallerus (*meth. st. med. p. 946.*) alias hujus egregii Viri lucubrationes recenset; nil de hac innuit.

prodierit , quem in memorata epistola pollicitus Auctor est , liber , quo integra purpuræ morbi , methodique suæ tractatio erat continenda . *Johannes Georgius Gmelinus* (*d*) celeberrimus Professor Tubingensis suspicatus est mercurium dulcem habendum esse pro specifico egregii *Johannis Gerardi Vvagneri* , suamque opinionem experientia ipsa confirmari affirmat , & ait se (*e*) ex usu pulveris cujusdam , quem dimidium granum mercurii dulcis ingrediebatur , & scrupulus dimidius pulveris e chelis cancrorum compositi , dati per quatuor vices singulis diebus non una vice saluberrimos effectus conspexisse , ut materiæ morbificæ nisum versus cutim juvaret . Addit mercurium dulcem exhibuisse non una vice , cum a retrocessione pustularum metueret , & *res ista* , inquit , *feliciter cessit* , *nec diffiteor aliquando minus prospere successisse* , *sed utriusque causæ me latent* ; persuasum mihi non facile erit virtutem specificam residere in mercurio dulci &c.

188. Morbi interim natura , & progrediendi ratio suadet in specificum inquirere ; videmus enim pleraque mala , quorum causa est certa , determinataque quædam liquorum
cor-

(*d*) *L. c. pag. 31.*

(*e*) *L. c. pag. 29.*

corruptio, aut immutatio, per specifica debellari. Febris quartana erat quondam Medicorum opprobrium; lues venerea magna prorsus remedia eludebat; dissenteria misere, quos aggrediebatur, e vivis eripiebat; terribile viperæ caudisonæ venenum olim extitit. Morbi hi singuli suum specificum nunc habent, quorum ope non difficile vincuntur; Æquum eapropter est, ut velint Medici operam suam omnem conferre, variaque experiri ad hoc specificum detegendum. Prout mea de hoc malo cogitata suggerebant, varia data occasione tentavi. Cortex Peruvianus maximum in corruptione, & gangræna etiam remedium miliarium miasma neutiquam infringit. Aliquantulum corrigunt acida vegetabilia, ut succus malorum medicorum, & sal essentialis acetosellæ: sed neutiquam omnino valent vim miasmatis hujus deleteriam cicurare. Hoc miasma videtur requirere inter acida specificum, quod tenuissimum sit, ut ad ea minima vasa perveniat, quæ propter suam tenuitatem petit miliarium venenum.

189. Diximus hucusque de miasmatis correctione, quæ fiat per illud specificum, quo natura miasmatis mutetur; videndum nunc est, num inutilis veneni hujus actio reddi possit,

possit, tametsi ad cutim feratur (186). Tenuissimæ naturæ venenum cum sit (174), diu innocuum in corpore hospitari potest (165); solida irritando, & tendendo (166); sanguinem, & præcipue lympham sensim cogendo (167) morbum fere non excitat, nisi cum tenuissimis vasis cutis retinetur, aut propter majorem humorum densitatem (in simplici, & complicato morbo) alibi figi cogitur. Si igitur efficacissimo attenuanti remedio ea lymphæ, & sanguinis densitas, propter quam miliarium miasma innocuum amplius non est, solvatur, ea ratione tunc immutabitur, ut consueta mala excitari amplius non valeat. Incomparabilis Boerhaave, variorum miasmatis specificum quærens, inquit (f): *In stibio, & mercurio ad magnam penetrabilitatem arte deductis, nec tamen salina acrimonia nimium corrosivis, sed bene unitis, ut quæramus, incitat aliquis horum aliquando successus*. Talis remedii in miliarium morbo, cujus tanta, ac variolarum velocitas non est, & sæpe etiam prævideri potest, magnam utilitatem licet augurari. An ne hunc in scopum ipse mercurius sublimatus corrosivus ea ratione, qua celeberrimus Swietenius (g) ad luem veneream efficacissime adhibet, ut actio mias-

(f) *Aphor.* 1392.

(g) *Cl. Gerardi Van-swieten ad Josephum Benvenuti Epistolæ binæ. Lucæ* 1755.

miasmatis miliarium eludatur, alicujus utilitatis esse posset? Vidimus alibi (174) hydrophobiæ veneno quodammodo accedere miliarium miasma, & notum est ex *James* (h), *Desault* (i), *Sauvages* (k), & *Choisel* (l) observationibus præstans adversus hydrophobiam remedium ex mercurio peti. Reliqua præterea hydrophobiæ præsidia, uti pulvis antilyssus Londinensium, cynosbatos, cantharides &c. humores attenuando videntur id facere, ut sanguinem ex hydrophobiæ veneno coactum solvendo, innocuum venenum reddant. Multi igitur interest remedium quærere, quo & in miliarium ægritudine prompte sanguini, & lymphæ fluiditas restituatur. Moschum etiam, aut consimile remedium, ut Medici in miliarium morbo experiantur, suadeo. Medicinam similem illi, quam Chineses (m) adversus hydrophobiam commendant, semel expertus sum felici cum successu in homine sexagenario, podagrico, & miliari febre correpto, quæ in prima periodo dolorem nunc ad pectus cum sputo fan-

(h) *James nevvy method of curing madneff* p. 45.

(i) *Dissertation sur la rage*. Bourdeaux 1733.

(k) *Dissertation sur la nature, & la cause de la rage*. Toulouse 1749.

(l) *Nouvelle methode pour le traitement de la rage*. Paris 1756.

(m) *Phil. transf. n. 474.* recipit chinense remedium moschi grana sexdecim, & cinnabaris grana viginti.

sanguinis , nunc ad pedis pollicem instar podagræ recurrentem mentita fuerat , & miliarium quarta die protulerat expulsionem . Animadverti symptomata convulsifica in secunda periodo præter expectationem mitissima fuisse , urinas coloratas perstitisse , sudores non intermisisse , undecima die ex integro convalescente . Dabatur singulis sex horis bolus , qui recipiebat moschi grana octo , æthiop. miner. gr. XII. , succini albi gr. xv. : his secta fuit vena . Unicam hac de re habeo observationem , alias , cum dabitur occasio , institutam . Hortor interim quam maxime Medicos , ut velint his , si arrident , rationibus ducti varii generis remedia efficacissima explorare .

190. Altera indicatio (186) est , ut e corpore eliminetur , prohibeaturque , ne cutim petat miliarium miasma , qua methodo abrumpitur omnis morbi progressio . Deo dante ad utilem hanc extraordinariam curandi methodum inveniendam felices extiterunt cogitationes nostræ , ea reperta curandi ratione , qua memoratæ indicationi satis fit . Ea postulat , ut sudores minime colantur , sed sine gravi errore negligantur ; æger assatim bibat aquam cum soluto sale essentiali acetosellæ , aut cum succo addito malorum medicorum , & saccharo ; post sectam venam semel ,

semel, bis, aut etiam ter, si plethoræ status id exigat, purgante efficaci antiphlogistico pluries alvus ducatur, in qua purgatione observandum est eam ter plerumque esse repetendam, cum bina raro sufficiat. Quo magis urgent sudores cum pulsu contractiori eo promptius purgans medicamentum exhibendum, neque, si dicti sudores premant vespertino tempore, matutinum expectandum est; sed illico succurrendum. Mobilis enim humor miliarium, maxime in simplicissimo morbo, brevissimo temporis spatio cutim petit, & exanthemata parit, quæ quando apparuerunt, hanc medendi rationem amplius non patiuntur. Nunquam hanc methodum in simplicissimi morbi prima periodo me fefelisse certiores Medicos facio, & rogo quam maxime, ut velint experiri, eandemque amplificare. Adhibui fere semper pro purgantis dosi unciam unam, & semissem, aut etiam uncias duas pulpæ cassiæ recenter extractæ, aut syrupum ipsum e floribus persicorum. Quandoque, ubi validas purgationes ægri constitutio non permetteret, exhibui bis in die memoratum syrupum e floribus persicorum unciarum duarum dosi una addito cichorei succo. Ea ratione, qua alvus ducitur, minuitur pulsus contractio, sudores disparent, & alvo exonerantur foetidissima ardoris sensum,

sum, dum exeunt, excitantia. Post valetudinem restitutam, quod intra septem, aut novem dies, ad summum undecim evenit, consului ægros aliquandiu in malorum medicorum usu persistere; neque morbum repululasse animadverti.

191. Videamus modo, quæ præter extraordinariam hanc methodum facienda sint, si Medicus velit, ut per cutis viam periculi plenam miasma evacuetur. Eo in casu sequentes, ut mihi videtur, occurrunt indicationes.

I. Tensas fibras emollire, quod fit decoctionibus herbarum emollientium, fero lactis, emulsionibus ex seminibus frigidis, aliisque similibus.

II. Sanguinem, & lympham hoc in morbo (167) plerumque coactam fero donare, & solvere mitibus attenuantibus, quæ non calefaciant, & ad cutem non propellant, cum nimium cito exanthematum expulsio in simplicissimo morbo adveniat.

III. Curare, ut circuitus humorum libere perficiatur; ad hoc autem nihil magis confert, quam paullo liberalius sanguinem mittere, cujus educatione occurrit etiam Medicus inflammatorio statui, quem sanguis concipit in altera periodo.

IV. Symptomata convulsifica sedare : hæc autem cum pendeant ex nervorum , & potissimum cutis irritatione , antispasmodicis non obediunt ; sed iis solum corrigi posse videntur , quæ miasmatis actioni se se opponunt , ejusque vim infringunt . Quid de opiatibus , aliisque remediis sentiam , suo loco dicetur .

In altera Periodo .

192. Si pustulæ cito grandescant (75) & post expulsionem exanthematum symptomata convulsifica (73) evanescant cum pulsu molli , & amplo , nullam amplius excernendam miasmatis copiam superesse significabitur ; neque aliud quidpiam peragendum Medico incumbet , quam vires ægri , & pustulas , cutisque madorem blande sustinere convenienti victu , diluentibus , emollientibus , & levibus etiam diaphoreticis . Cito exsiccatis pustulis salus redibit .

193. Plura autem peragenda occurrunt in casu (76) : tunc necessum est :

I. Expellentem naturam juvare , ut plena fiat exanthematum expulsio .

II.

II. Curare, ne pustulæ subsideant.

III. Convulsivis subsidentium, aut male erumpentium pustularum effectibus mederi, lethalesque convulsiones præcavere.

IV. Seri jacturam reparare (178).

V. Corruptivam (172 183) humorum acrimoniam emendare.

194. Primæ indicationi succurritur diluentium, & mitium diaphoreticorum usu; & cutis vasa aperiendo, si status ejusdem id postulaverit. Quæ sanguinis motum cohibent, aut omittenda, vel magna cum moderatione adhibenda.

195. Pustulæ subsident pluribus de causis.

Circulatio per cutanea vasa difficilis ex magna vasorum inflammatione, aut nervorum contractione lympham ad pustulas efformandas necessariam subtrahit: calore interim cutis cito memoratæ pustulæ, seu potius vesiculæ exarescunt; unde subsideant necessum est, atque ex miasmatis in papillas nervosas actione (181) convulsiones (76 80) subsequantur.

Sanguis minori, quam par est, vi ad memorata cutanea vasa appellens eundem effectum producit.

Causa demum quælibet externa in contractionem adducens lymphatica in miliares vesiculas amplificata vascula, easdem deprimi cogit.

Circulationem humorum juvabunt frictiones, fots, cucurbitulæ cum scarificatione.

Paullo plenior victus, non omisso aliquo efficaciori diaphoretico, ei medebitur pustularum subsidentia, quæ ex secunda causa nascitur; si vero ex metu impetus sanguinis ad cutem frangatur, exhilarandus insuper æger est, probabilique sermone in spem erigendus.

Potissima causa externa vesiculas deprimens, frigus externum est, quod postulat, ut statim potione aliqua calidiuscula, & fottus pustulæ iterum eleventur.

196. Subsidentium pustularum effectus sunt cutis cum calore ficitas, febris vehemens, & motus nervorum convulsivi. Hic ægri status plura exigit. Ad sanguinis, & humorum impetum minuendum mitia attemperantia adhibeantur. Quantum fieri potest, cutis blando fottu molliatur ad calorem, & tensionem imminuendam. Ut autem nervorum motus convulsivi necem non afferant, duo peragenda incumbunt. Primum est curare ne motus

con-

convulsivi ex cute ad cerebrum propagentur : ad hunc finem cucurbitulæ cum scarificatione apponendæ iterum , atque iterum pluribus in locis , & quærendum inter venenorum simili ratione agentium historias , quid ad tollendas nervorum convulsiones hoc in casu intervire posset . Alterum est facere , ut convulsionum ex cerebro deinde provenientium impetus minuatur . Quandoquidem vero caput univertum sanguine repletur (184) , opportunum esse mihi videtur sanguinem immediate ex capite detrahare magna cucurbitula occipiti apposita , aut per hirudines ex temporalibus venis . Hæc porro sanguinis evacuatio aliquando utilis revera extitit , & convulsiones sedavit , sed alias nihilominus ægros interiisse adnotavi . Contigit etiam animadvertere copiosissimam sanguinis hæmorrhagiam vires quam maxime debilitantem , & capitis plenitudinem omnem auferentem minime prohibuisse , quin convulsiones ægros eriperent . Puto itaque capitis plenitudinem convulsionum periculum augere , sed præcipuam harum lethalium convulsionum causam ex simplici nervorum irritatione oriri , idcirco harum curationem potissimum pendere a correcto statu nervorum cutis . His animadversionibus fit , ut in opiatis , & antispasmodicis exiguam omnino spem reponam , sed de horum usu alibi .

197. Neceſſum eſt hac in morbi periodo, ut ægri multa potatione reparent feri jaſturam, quam faciunt inſignis calor, & ſudoris, ac urinæ vehementes expreſſiones &c.

198. Denique adhibenda ſunt ſubacida, ut ſunt aurantia, medica, & punica mala; acetofa, acetofella, aliaque ſimilia, quibus miaſmatis, & humorum corruptiva indoles quodammodo corrigatur; ſitis, & calor temperentur; ſed hæc ea cautela præſcribenda ſunt, ne nimis ſanguinis motum uno impetu deprimant. Acida mineralia eo quod nimis valide ſanguinis motum compeſcant, ſuſpecta habeo, niſi parva doſi exhibita, multa aqua diluta, & partitis vicibus data. Corruptiva porro humorum indoles requirit non modo adhibitionem ſubacidorum, verum etiam ut corrupta alvo exonerentur, viam monſtrante ipſa natura, quæ ſæpe eo in caſu cum ægri utilitate e corpore eliminat bilioſa foetidiffima. Purgantia efficacia, cum ſanguinis impetum, & motum puſtulas ſuſtinentem ad interiora revocare poſſint, non conveniunt: Mitiffima ſolum laudantur, quemadmodum ſunt emollientes clyſteres, ſerum lactis &c.

199. Hiſce omnibus ſuperaddendum eſt, quod eo tempore, quo poſt magnam morbi
ſœvi-

foevitiem (77) aliquo redeunte madore iterum pustulæ eminent, mitia diaphoretica locum suum habeant.

200. In casu (82 83) curandum est, ut humorum per cutem circuitus expeditior reddatur per frictiones, cucurbitulas, fibrarum (si earum vis torpeat) per vesicantia irritationem, & demum per ea intus data remedia, quæ valent lymphæ fluiditatem donare. Cognitio autem peculiaris indolis humorum, & ægri constitutionis determinabit naturam attenuantium. Generatim eo in casu commendamus carduum benedictum, flores papaveris rhœados, bardanæ, & scorzonæræ radicem, scabiosam, scordium, flores sambuci, & inter reliqua camphoram penetrantissimæ attenuantis naturæ remedium, quod corruptioni quam maxime resistit. Quæ præterea tunc peragi debeant, ex dictis (192 200) facile patebunt.

CAPUT DECIMUMSEXTUM.

CURATIO MORBI SIMPLICIS.

201. **S**implicissimum curandi methodus in simplici quoque convenit ; sed aliquam sibi vindicat curationis partem morbus , cujus speciem exhibet miliarium miasma (95). Ea vero aptanda est naturæ morbi , sub cujus imagine primum miliarium miasma ferit . In genere notamus hæc varias ægritudines Rheumatismum (95), dolores , convulsiones &c. solum emollientibus , & venæ sectione mitigari , mittendique sanguinis copiam non determinari a solo morbo , cujus speciem exhibet , sed una a miliarium miasmate , quod postulat , ut paullo liberalius vena secetur (191).

202. Si erysipelas morbum inchoet , generose mittendus sanguis est ; præcipue si caput obsideat . Vix credibile quantus fiat tunc sanguinis impetus . Eo in casu plerumque repetit ex naribus hæmorrhagia cum ægri utilitate .

203. Curatio per evacuantia (190) instituenda est eo tempore , quo morbus , cujus
spe-

speciem præsefert , solvitur , & sudores urgent . Feliciter hanc curationem etiam in simplici morbo cessisse expertus affirmo . Diligenter , citoque humores fluidos faciat Medicus , eademque diligentia , quo momento solvitur morbus , extraordinaria methodo (190) æger pertractetur . Post pustularum expulsionem , sicuti simplicissimus (192 200) , curandus est .

CAPUT DECIMUMSEPTIMUM.

CURATIO MORBI COMPLICATI.

Generatim .

204. **I**N curatione complicati morbi cavendum est , ne remediis , quæ adjuncto morbo medentur , sudores , & perspiratio propellantur , & cito nimis miliarium miasma ad cutem urgeatur . Oportet ideo bene , attenteque expendere morbi consociati naturam , & succurrere ea methodo , quæ bono miliarium progressui non officiat . Quod vero spectat ad curationem (190) per evacuationem , ubi adjuncti morbi indoles permittat , ea utendum esse arbitramur . Ad hæc omnia statuenda multa requiritur Medici solertia ,
qui

qui probe noscat conjuncti morbi magnitudinem, miasmatis agentis copiam, videatque, quidnam magis urgeat.

Cum Arthritide, & Podagra.

205. Neminem latet arthritica, & podagrica laborantes homines infirmitate magnam non sine acrimonia salina lymphæ visciditatem habere, & hanc prohibituram suo tempore fore convenientem pustularum eruptionem. Quæ quum ita sint, sequitur miliarium miasma non esse ulla ratione ad cutem propellendum, & assidue datis remediis liquorum diathesim immutandam. Hoc perficitur usu diluentium, & attenuantium specificorum, uti sunt chamæpitys, centaurium minus, chamædrys, bardanæ radix, menyanthes, serum lactis &c. Liberalius secta venâ hoc in casu nocet, quia vires fervandæ sunt; tum ob morbi diuturnitatem; tum, ut una adhibitis remediis attenuari viscidi humores possint; & ut vires supersint, quibus natura ad expulsionem sufficiat. Nullas adhuc habeo de usu evacuantium (190) in hac morbi complicatione observationes. Existimarem interdum utilem hanc curandi rationem extituram, adhibendamque esse, posteaquam per attenuantia tenuitas lymphæ data sit: miliarium autem

tem miasmatis per purgantia educationi magis fortasse accommodata erunt ea purgantia, quæ simili humorum diathesi magis se se opponunt e. g. manna, gummi ammoniacum, polypodium &c. Curatio in altera periodo esse debet pro vario (76 82 83) morbi exitu; sæpius erit uti (200) dictum est.

Cum Pleuritide, & Peripneumonia.

206. Hæc pluribus a legitima pleuritide, & peripneumonia recedit; instar tenuis erysipelatis, pulmonem afficit (99); in suppuratum non abit (103), & nisi blande solvatur, sphacelum prompte inducit (101). Duo itaque maxime timenda occurrunt, quorum primum est, si citam inflammationis resolutionem curet Medicus, præpropæra miliarium eruptio; alterum est pulmonis sphacelus ex persistente inflammatione. Inter scyllam, & carybdim positus Medicus sollicitè, quantum licet, inquirat in miasmatis copiam (121 122 124), inflammationem facientis sanguinis densitatem, & ægri constitutionem, ut decernat, ubinam periculi summa consistat. Generatim monemus hac in ægritudine cito, & larga manu mittendum sanguinem esse, & eundem plerumque coactum (167), attenuandum, tensaque solida (166) emollienda

lienda diluentibus , lenientibus , emollientibus . Mitiora acida , propterea quod vim deleteriam miasmatis aliqua ratione corrigant , (145 198) præscribenda mihi videntur , rob sambuci præ cæteris commendo , eo quod acido principio , & vi saponaria etiam juvare possit . Antiphlogistica conveniunt tum ad hujus inflammationis curationem , tum ut expulsiõnis tempus protrahatur . Hujus generis sunt nitrum , taraxaci , cichorei , sonchi , & similibus herbarum succus . Si morbus pulmonis sphacælum minitetur (101) , præter diluentia , & emollientia adhibendum efficacissimum attenuans remedium est , quo prompte malignus humor ex pulmone ad cutim propellatur , e. g. flores papaveris rhœados , flores sambuci , camphora nitro juncta , oxymel &c.

207. Quæ per evacuantia (190) instituitur miliarium morbi curatio , hac in complicatione locum habere interdum potest ; atque administranda est eo tempore , quo miliarium miasma (99 100) pulmonem deserit . Hac methodo (190) feliciter sine pustularum eruptione , aliove infortunio fœminam curavi , quam pleuritis hæc corripuerat : eo autem momento , quo cum sudorum incremento sputa decolorabantur (99) , purgans

gans medicina statim exhibita fuit, non omiffis subacidis.

208. Hæc pleuritis non eft confundenda cum illa, quæ a practicis biliofa dicitur, & a bilis orgasmo fit. Doloris mobilitas pendet ex humoris inflammationem facientis mobilitate (169). Sputorum flavedo effectus eft refoluti globuli fanguinei, & lympham five humores alios inficientis.

Cum Febre putrida.

209. Febris putridæ cum miliarium morbo complicatio in prima periodo generatim requirit ufum subacidorum, & attemperantium, qualia funt taraxacum, cichoreum &c. Curandum interea etiam eft clyfterum maxime ufu, ut alvi fluxus perfiftat. Sanguis parce mittendus eft, atque eum maxime in fcopum fecari vena debet, ut præcaveatur, aut tollatur mefenterii, & intestinorum inflammatio. Prompte adveniens hoc in cafu internæ inflammationis ftatus (105) vetat ufum purgantium efficaciorum. Quando miliarium miasma ad cutim a natura pellitur, in subacidorum, aliorumque attemperantium ufu fumma cum moderatione procedendum, & mitia diaphoretica una adhibenda, quæ juvent,

vent, & absolvant miasmatis expulsiōem. In altera demum periodo, quid faciendum sit, ex dictis in curatione morbi simplicissimi eruatur.

Cum Febris intermitentibus.

210. Si febris intermittens cum miliarium morbo complicetur, statim ad corticem peruvianum confugiendum minime est. Miliarium enim miasma a cortice peruviano non corrigitur (188): statui vero inflammationis (168) vasorum lymphaticorum, & sanguineorum, qui proprius est miliarium morbi, nocet; neque tonicum, & corroborans hoc medicamenti genus permittit status tensionis fibrarum (166). Si igitur cum pulsu contracto, & duro (106) declinatio febris intermittens sit, & lymphatica vasa inflammari observetur, non e re esse putamus statim corticem peruvianum administrare, sed curandum est, ut diluentibus, venæ sectione &c. status inflammationis emendetur, quo peracto adhiberi china china poterit.

211. Plerumque morbus naturam intermittens febris deponit (106) explicito miliarium miasmate; sed interdum prosequitur febris intermittens (107), minimeque gravis mor-

morbus videtur, at frigoris, horrorisve tempore facile reperiuntur pustulae maximum periculum afferunt. Duos robustos homines praeter omnem expectationem simili modo ereptos observavi. Tunc autem quisque videt cortice peruviano succurrendum esse, ut malum exitum datura febris intermittens tollatur. Felix exhibitum iis in circumstantiis corticis peruviani exemplum habeo: Praecl. Paulus Vverlhoff (n) chinæ chinæ usum consulit in febribus intermittens, quibus sine febris continuitate accedant symptomaticae periculæ, aut purpura. Extra dubium itaque erit, si in casu (75), adsit febris intermittens illico chinam chinam esse adhibendam. Eadem autem asseverantia neutiquam affirmatam instituendam intermittentis febris curationem in statu (76), quo in casu intermittente excepta, cætera contraindican. Postrema hæc complicatio mihi nondum occurrit, neque contingere posse videtur, eo quod febris continua vehemens a multo miliarium miasmate excitata fermenti febrium intermittentium actionem turbet, & impediat. Usque nunc vidi eo in casu intermittentem febrem in morbi vehementia disparere (106), & sub finem morbi redire.

(n) *Observationes de febribus. Venetiis 1757. p. 305.*

212. Curationem per evacuantia (190) in miliarium cum intermittentibus complicatione peragi posse planum est ex dictis (190) & ipsa natura febrium intermittantium. Hæc autem maxime utilis erit iis in regionibus, quæ humili loco cum sint, & circumpositas habeant stagnantes aquas, intermittentibus non sine insigni humorum corruptione afficiuntur. In aëre Taurinensi, quem nullæ stagnantes aquæ, sed insignes caloris, & frigoris vicissitudines insalubrem faciunt, hujusmodi corruptivæ indolis febres intermittentes frequentes non sunt. Spissitudo inflammatoria sanguinis non raro cum intermittentibus febribus consociatur, quæ venæ sectionem expostulat. Hæc nisi fiat, in continuam febrem degenerant, aut quotidianam, quam dolores, rheumatismi, atque varii decubitus ad varias partes sequuntur. Hinc sequitur apud nos ante purgantium usum sæpe sanguinem esse detrahendum.

Cum Peticulis.

213. Summe periculosa est miliarium cum peticulis complicatio; uterque enim morbus a sui generis miasmate pendet, quorum actio inter se plurimum discrepat. Peticularum miasma nervorum, & canalium actionem deprimit,

primit, uti ostendunt pulsus imbecillitas, vi-
rium prostratio, sensuum hebetudo &c. Milia-
rium autem venenum fibras, & nervos tendit,
& ad agendum excitat. His constitutis patebit:

Cur ab actione miliarium miasmatis pe-
ticularum effecta immutentur.

Cur surditas recedat, & bombus in tin-
nitum convertatur &c.

Cur peticulæ non sine aliqua elevatione
sint, deinde miliarium miasmate vincente in
pustulas abeant.

Cur pro varia utriusque copia &c. (109)
varia sequi debeant.

Cur peticulæ minus frequentes in præ-
sentiarum sint.

214. Peticularum venenum ad stasim gan-
grænosam humores disponit; miliarium mias-
ma ad inflammationem. Igitur miasmatis mi-
liarium opportuna expulsio a peticularum ve-
neno impediatur. Curationis ergo ratio ex
utriusque diligenti consideratione pender.
Quam justo fieri potest æstimandum est, cujus-
nam miasmatis quantitas, & actio potissima
sit, peticularum ne, an miliarium. Illarum
miasma exposcit, ut status solidorum, & flui-
dorum ab ipsis illatus, & congruam milia-
rium eruptionem prohibens corrigatur. Hæc
dum fiunt, cavendum summopere est, ne dia-

H

pho-

phoreticis ad cutim cito propellatur , quod maxime exitiale est (109). Ergo in genere conveniunt mitia subacida , diluentia , corroborantia , & antiseptica , ex. gr. carduus benedictus , scordium , angelicæ , imperatoriæ radix , serpentaria virginiana , zedoaria , camphora &c. , sed iterum & iterum monemus parva dosi esse calidiora antiseptica adhibenda , ne urgeant valide ad cutim . Sanguis liberalius , quam in simplici peticulari febre , detrahendus est .

215. Cum peticularum venenum , quod miliarium miasma retinet , per evacuationem educi non possit , neque talem methodum status sanguinis sæpe densi , & gangrænosi permittat , mihi videtur hisce in circumstantiis methodum (190) non posse adhiberi . Si interim progrediente morbo alvus fluat , leniter hunc motum sustinere , aut etiam juvare oportebit .

216. Eo tempore , quo symptomata peticularum paullatim recedunt , se seque explicant (108) miliarium phœnomena , sæpe , antequam expulsio perficiatur , mittendus iterum sanguis est ; & tunc si facies morbi ex integro sit , (quod rarum admodum est) , miliarium febris , tanquam miliaris morbus curandus

randus est. Plerumque oportet in antisepticorum corroborantium (214) moderato usu adhuc perseverare.

Cum Variolis.

217. Variolarum. seminium exigit, ut hujus miasmatis particulæ ad extrema sanguineorum cutis vasorum delatæ tumorem excitent, qui in suppuratum abeat. Miliarium interim miasma pustulas, & vesiculas excitat, quæ neutiquam abscedere possunt. Dum una igitur hæc miasmata miscentur, & agunt, utrorumque actio, & expulsio turbatur. Variolarum seminium vasorum sanguineorum inflammationem produciens prohibet, quominus ad minima lymphatica vasa miliarium miasma perveniat: miliarium vero miasmatis actio fibras maxime tendens variolarum supurationem impedit. Hoc pacto gangrænosam indolem sanguis acquirit; profunde inflammatur cutis; variolæ vix crescunt, nec suppurantur; cutis nervi a male erumpentibus pustulis continuo convelluntur &c. (110).

218. In tanto ægrorum periculo quid faciendum esset, utique video, sed efficax, quæ id præstetur, medicina me latet. Maxime inflammatoria sanguinis constitutio desiderat

V. S., emollientia, diluentia, attemperantia. Subacidis infringenda est gangrænosa humorum conditio, & præcipue miliarium (utinam specificum adversus miliarium miasma innotesceret!). Nimia cutis tensio, difficilis tum variolarum suppuratio, tum miliarium expulsio fotuum maxime emollientium usum exposcunt; sed his omnibus præsidiis potentior morbi atrocitatem fuisse usque nunc observavi.

Cum Morbillis.

219. Hac in complicatione quid præstare Medicus debeat, quisque videt; sanguinem nempe majori copia, quam in simplici morbillosa febre, esse detrahendum; attemperantia, & epicrastica, mitiaque subacida esse præscribenda; methodum (190) in usum duci non posse; & in altera periodo sicuti simplicissimum, aut simplicem miliarium morbum curandum esse.

Complicati cum Puerperio.

220. Puerperium tantam ac in simplicissimo morbo sanguinis detractionem non patitur; lochiorum habenda enim maxima ratio est. Ut fluant, faciendum est inferiorum partium

tium frictionibus , fotu ad regionem uteri , & adhibitis iis remediis uterinis , quæ citra magnum calorem lochia pellunt , quemadmodum sunt *Camæmelum* , *Artemisia* , *Tanacetum* , *Matricaria* &c. Methodus (190) a puerperio prohibetur ; utiles erunt emollientes clysteres , quibus non solum alvus duci , sed uteri etiam dolores leniri possunt . Cætera eruantur ex curatione morbi simplicissimi .

CAPUT DECIMUMOCTAVUM.

*ANIMADVERSIONES, ET CAUTELÆ
CLINICÆ.**De Præfidiis Chirurgicis.*

221. **V**Enæ sectio summe necessaria hac in ægritudine (191) non est inconsiderate instituenda, neque illorum scio probare curandi rationem, qui perinde ac si simplex inflammatorius morbus esset, sine alia consideratione sanguinem liberalissime educunt. Vires cum sanguine hoc pacto exhauriendo naturam ita debilitant, ut bonæ expulsiōni amplius par non sit. Larga autem sanguinis missio generatim nocebit in simplici, & maxime in complicato morbo. Pluries vidi propter exhaustas vires pleuritidem (99) resolvi non potuisse; sed partim ex sphacelo, partim ex humorum stasi brevi ægros occubuisse, pustulis pene nullis apparentibus. Heu nimium quidem apud nonnullos inVectam esse consuetudinem video sanguinem profuse mittendi, ut boni civis esse existimaverim serio eosdem hac de methodo admonere. Decies, & ultra venam largiter hi secant in prima periodo existimantes se posse

posse hac ratione morbum jugulare , sed revera ægrum pro morbo jugulant . Definiri quidem non potest sanguinis mittendi quantitas , quæ pro ratione diversa & morbi , & ægri constitutionis , regionis , anni , temporis &c. varia esse deber ; sed plerumque satis est robusto viro partitis vicibus quinquaginta circiter uncias sanguinis detrahare in simplicissimo morbo .

222. Si neglecta fuerit venæ sectio in prima periodo , & in alterius initio , aut progressu pulsus maxime tensus , & durus persentiat , sanguinem adhuc detrahi posse non dubitamus . Tunc autem necessum est partitis vicibus , & pedetentim vasa deplere , ne ex prompta copiosa sanguinis educatione, fracto versus cutem ejusdem impetu , pustulæ subsideant cum ægri detrimento .

223. In altera periodo opportunum non est venam secare ; gravia enim symptomata hujus periodi producuntur a cutis affectione , quæ per venæ sectionem non corrigitur . Ad caput deplendum cucurbitularum , hirudinum appositionem commendamus ; non venæ sectionem propter metum retrocedentium pustularum , quod experientia pluries monstravit (141) .

224. In usu cucurbitularum, frictionum, & fotuum diligentia adhibenda est, ne aëris frigidi aura gliscat ad ægri cutim, quæ pustularum depressionem parere posset. Fots ideo administrentur per lintea calida, & humentia bene expressa, linteo sicco involuta, ne lecti lintea madescant, quæ frigefacta maximi nocumenti esse queunt.

225. Vesicantia plures expostulant animadversiones, ut eorum adhibendi rationem, & tempus, quantum nobis licet, decernamus. Pluries de vesicantium usu inter Medicos controversum est. Olim inter *Bernardinum Cajum* (o), & *Dominicum Terillum* (p) quæstio extitit. Contra *Alexandrum Massariam Hercules Saxonia* (q) vesicantium usum olim defendit. *Freindius* (r) vesicantia plurimi fecit: *Baglivius* (s) maxime reformidavit. Acerime demum de vesicantium usu nuperrime disputatum est inter *Præcl. J. Bianchi*, & *Adversarios* (t). *Baglivii* experimenta ostendunt

H 4

pul-

(o) *Bernardini Caii de vesicantium usu. Venetiis 1606. 4.*

(p) *Dominici Terilli de vesicantibus dilucida antilogia. Venetiis 1607. 4.*

(q) *De Phenigmis libri tres. Patavii 1593.*

(r) *Cap. IX. de vesicantibus.*

(s) *De usu, & abusu vesicantium.*

(t) *V. Raccolta di scritture mediche appartenenti alla controversia de' vescicatorj. Venezia 1749. 4.*

pulverem cantharidum venis infusum mortem afferre, & ex affuso eodem pulvere sanguinem hominis fani in nigrum, & livescens serum tempore resolvi: si vero sero immisceatur, serum idem longe liquidius evadere. Contra *Baglivii* autem experimenta faciunt accuratæ *Præcl. Josephi Veratti* observationes (u), quæ probant ex cantharidum, aliorumque similibus acrium commixtione cum sero, aut sanguine sanguinem, & serum cogi, & concreescere, & diu in tali statu permanere. Videamus modo experientia duce, quid in tanta Auctorum dissensione statui possit.

226. Vesicantium effectus ad capita quatuor reduci posse mihi videntur. 1.º solidorum, & nervorum irritationem 2.º feri ex vesica educationem 3.º subsequens ulcus 4.º ad actionem particularum sanguinem subeuntium.

Solidorum, & nervorum irritatio duplex est. Una in parte, cui epispasticum applicitum fuit, altera ex communicatione nervorum generatim in toto corpore (147). Hæc autem solidorum irritatio huic morbo generatim non convenit, qui ex sua natura solida convellit. Si vis solidorum torpeat, in

H 5

sim-

(u) *Comment. inst. scient. Bonon.* t. 2. p. alt. p. 107.

simplici, aut complicato morbo ad contractilem vasorum actionem excitandam adhiberi vesicantia poterunt.

Seri per vesicatorium eductio nullius utilitatis esse videtur; imo vetari a nimia sanguinis condensatione, & feri expressione.

A vesicantibus relictum ulcus pustularum eruptionem non prohibet, nec imminuit, venenum quoque hac via non educitur (147), nisi quando viscidæ lymphæ miasma inhæret. Et sane observamus fonticulos, & setacea, ^{quorum} ~~caus~~ vices supplent vesicantia, utilia esse, quando non tenuis, sed viscidus acris humor fit eliminandus. In complicato igitur morbo, potissimum in casu (98), juvabunt vesicantia.

Quid cantharides in homine vivo, quum ad sanguinem, & serum pervenerint, agant, theoretice inquirere nolo. Experientia ductus, video urinas ex cantharidum usu cieri, actionem vasorum excitari, hærentes humores in circuitum pelli (147), & attenuandi scopo a practicis adhiberi. Certum quoque est acria pleraque, & antiscorbutica efficaciora, causticis proxima, lentos, & residues humores solvere. His observationibus innixus existimo internam cantharidum actionem profuturam in casu (83. 98) & similibus: in casu autem (76) nullum vesicantibus locum fieri,

fieri, quum eorum usum prohibeant cutis inflammatio, maxima nervorum tensio minima de causa in convulsionem evadens, & urinarum profusio. In simplicissimi etiam morbi prima periodo noxa non carere opinor, eo quod sine ullo emolumento vasorum contractionem adaugeant, & eruptionem sollicitent.

227. Addam nonnulla de sinapismis, quæ præscripta quandoque vidi, etiam in statu (76). Sævum hoc tormenti genus fere nunquam imperari posse mihi videtur: at in casu citato (76) omnino perniciosum propter ardentem febrim, & statum ægri, ex calore & inquietudinibus omnino furentis.

De Medicamentis nonnullis.

228. In nitri abusum primum dicam, & illos, qui omni tempore indiscriminatim eodem utuntur. Nitrum sanguinis impetum cohibet, & aquei lotii copiam sollicitat. Suspectum idcirco ejusdem usum habeo, dum pustulæ erumpunt, nisi vehemens sanguinis, & bilis potissimum impetus attemperantia, & quæ compescunt, exoptulet. Si viscidæ lymphæ miasma adhæreat, non recte etiam præscribi nitrum opinor. Prima periodus ple-
rumque

rumque nitri usum permittit, sed in altera caute hoc præsidii genus imperandum. Quæ de nitro dicta sunt, de acidis mineralibus monita intelligantur.

229. Diaphoretica, quando adhiberi possint, ex iis, quæ tradita fuere in curatione morbi simplicissimi, simplicis, & complicati, jam liquido constat. Nunc tantum animadvertemus efficacissima diaphoretica hac in ægritudine non convenire. In prima periodo eruptionem promptiorem in ægri detrimentum faciunt: in altera vero febrim, calorem &c. adaugent, sanguinem maxime exagitant, & morbum intendere possunt. Per diaphoretica potentiora olim tractabatur hic morbus, nunc omnium pene consensu exitialis hæc methodus exolevit.

230. Absorbentium usum nonnulli adhuc tenaciter tenent; pulchro absorbentis medicinæ nomine inducti putant se posse venenum hac ratione absorbere, & infringere. Incomparabilis *Boerhaave* horum remediorum inutilitatem monuit, & *Præcl. Ludovicus Tralles*, qui absorbentium vires accurato examini subjecit (x), ostendit eadem potissimum

(x) *Virium, quæ terreis remediis gratis hætenus adscriptæ sunt, examen rigorosius, Uratslavia 1740. 4.*

num agere in primis viis . Sed insuper absorbentium nonnulla nocua evidenter hoc in morbo esse debent, eo quod vim habeant putrefacientem (y) : corruptivæ autem naturæ (171 172) miliarium miasma sit .

231. Opium non sine magna circumspectione dandum est , sæpiusque nocet , quam profit . Indoles morbi ad inflammationem proclivis, status cutis inflammatorius in altera periodo, capitis plenitudo (184) opii usum non permittunt ; neque convulsiones , cum pendeant ex nervorum cutis irritatione tanquam ex spina cuti infixæ , opii auxilio tolluntur (152) ; in morbo autem complicato (98 99 &c.) , sicuti etiam in statu (82) omnino perniciosus est opii usus .

De Regimine Diætetico .

232. Multum confert ad bonum morbi exitum aëris conditio . Vapores assidue ab ægri corpore exeuntes brevi aërem vitiant , & respirationi ineptum reddunt ; renovandus ergo hic erit . Calidus aër in prima periodo sudores promoveret , & ægrum debilitat ; in altera pe-

(y) *Pringle maladies des armées &c. tom. 2. p. 209.* lapides cancrorum, testacea, & cretam putrefactionem maxime juvare experimentis probat .

periodo æstum , anxietates , febrim auget . Frigidus pustulas repercutit , quod summe perniciosum est . Requiritur itaque quædam moderatio , temporis , & ægri constitutioni accommodata .

233. Potus in altera periodo nunquam detur frigidus ; ex frigore enim mobilissimi eo tempore nervi facile concutientur cum quodam horrore , & pustularum subsidentia .

234. Cibum apud Nostrates plerumque constituunt juscula carnis vitulinæ , quæ libræ unius pondere singulis tribus horis exhibentur . Planum est pleniorum victum dandum esse in puerperio ; quando morbus diu trahitur ; & cum declinare incipit . Tempestatis , consuetudinis &c. ratio quoque habenda est . Singula hæc Medicus , prout opportunum existimabit , pro re nata decernet .

235. Lintea , & indusia mutanda non sunt ; postquam pustulæ apparuerunt ; sero etiam in fine morbi abjicienda ; nisi enim accurate custodiatur perspiratio quando cuticula squammatim decidit , morbus temporis successu facile renascetur .

Si lintea multo sudore imbuta molesta ægris evadunt frigus quoddam excitando , quod pustulis

stulis maxime inimicum est, in tali rerum conditione nova substituantur. Id fiet magna cum circumspectione, & caveatur, ne lintea nimis calida cutis omnem madorem exugant. Ob eandem rationem minime probamus eorum usum, qui linteorum madorem excalfactorio fugare solent; non modo enim lintea, sed cutim etiam ægrorum siccant. Si tempestatis conditio, & ægri status tale auxilium velit, moderatissime caleat excalfactorium, ut nimium linteorum madorem tantummodo dissipet, aut frigefacta lintea calefaciat.

236. Curetur denique, ne animus ira commoveatur, mœrore conficiatur, aut timore torqueatur. Nam summe mobilis, præcipue in altera periodo, nervorum status convulsiones parere, & pustularum retrocessionem facere potest.

CAPUT DECIMUMNONUM.

CURATIO MORBORUM SUCCEDENTIUM.

237. **D**ifficilis post morbum sudatio hærentem in minimis cutis vasis humorem indicat, eaque vincitur frictionibus, tepidoque balneo, & corporis exercitio.

238. Vari, furunculi, & similia pustularum genera morbum consequentia motus naturæ sunt morbi reliquias expellentis, quos Medicus juvabit externe frictionibus, tepido balneo; interne vero attenuantibus, & corroborantibus, ut incongrua materies ex integro eliminetur. Ad hunc finem adhibentur vipera, radix chinæ, falsaparilla, scabiosa, bardanæ radix &c.

239. Facilis ex quocumque motu sudatio si nascatur ex sola vasorum debilitate, proderunt frictiones, & balnea minimum tepida, & corroborantia; verum si superstes aliqua miasmatis copia eam foveat, nocebit balneum frigidum, & colenda accurate erit perspiratio.

240. Memoriam infirmitas, & nervorum mobilitas euchimum cibum, facilisque concoctionis, corporis exercitium, & moderatam defatigatio-

gationem, animi tranquillitatem, rusticationem, aëris puri usuram, frictiones, oleosa nervina, & sæpe quæ humorum acrimoniam obtundere possunt, requirit.

241. Rheumatismus iis sæpe advenit, quorum lymphæ viscido-salina est: eo autem in casu confert lacte, fero lactis, aliisque similibus humorum muriaticam indolem corrigere, & eorum visciditatem solvere mitibus attenuantibus; solida emollire balneo; vasa demum aperire thermarum sulphurearum usu.

242. Si permanentia symptomata convulsifica (73) aliquam adhuc miasmatis copiam residuam superesse indicaverint, nihil opportunius erit, quam diutissimus tepidi balnei usus; juvabunt quoque, quæ (238) indicavimus.

243. Quæ varia sequi possunt ex diversa ægrorum constitutione, & morborum complicationibus prætermittimus, ne opellæ hujus limites pertranseamus. Quid præstandum iis in casibus sit ex consideratione miliarium morbi (237-242), & ex cognita natura morbi complicati, ejusque effectuum deducatur.

CAPUT VIGESIMUM.

PROPHYLAXIS.

244. **P**rophylaxis innititur aëris puri , & æqualis , nec non cœli calidioris usu-
 ræ (60), corporis exercitio (61), summæ per-
 spirationis curæ (64), subacidorum (145 188),
 & alvum lenientium (190) usui, & demum re-
 mediis, ac victui sanguinis, & lymphæ (189)
 visciditatem, & densitatem præcaventibus.

F I N I S.

IMPRIMATUR.

Vicarius Generalis S. Officii.

V. Garonus Coll. Pr., & Medicæ Fac. Regens,

Se ne permette la stampa.

Niccolò di Quaregna per la Gran Cancelleria.

Handwritten text, possibly a signature or date, located in the top left corner.

